

RISKEIHIN VARAUTUMINEN MIKROYRITYKSISSÄ

Mäntylä Janika
Pienimäki Maria

Opinnäytetyö
Liiketalouden koulutus
Tradenomi (AMK)

2022

Liiketalouden koulutus
Tradenomi

Tekijä	Janika Mäntylä, Maria Pienimäki	Vuosi	2022
Ohjaaja(t)	Tia Lämsä		
Työn nimi	Riskien varautuminen mikroyrityksissä		
Sivu- ja liitesivumäärä	42 + 5		

Opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää mikroyrittäjien riskien varautumisen tasoa ja riskienhallintaan liittyviä asenteita. Toiveena oli myös haastaa yrittäjiä ajattelemaan yrityksensä riskienhallinnan tilannetta syvällisemmin ja tällä tavoin kannustaa parempaan riskienhallintaan.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa keskityttiin riskien ja niiden realisoitumiseen, riskienhallinnan perusteisiin ja siihen, miten riskienhallinnalla voi vaikuttaa yritystoimintaan positiivisesti. Varautumalla riskien ja tekemällä suunnitelmallista sekä tavoitteellista riskienhallintaa yrittäjällä on mahdollisuus turvata liiketoiminnan jatkuvuus ja kannattavuus.

Opinnäytetyössä tutkimusmenetelmänä oli pääosin määrällinen tutkimus, mutta tutkimuksessa on myös laadullisen menetelmän piirteitä avoimien kysymysten muodossa. Tutkimus suoritettiin kyselylomakkeella.

Ennakkokäsityksemme vahvistui kyselytutkimuksen tulosten myötä, sillä tutkimus vahvisti mikroyritysten riskienhallinnassa olevan puutteita. Tuloksien mukaan riskienhallintaan käytetään tyypillisimmin aikaa satunnaisesti, vaikka sitä pidetäänkin merkityksellisenä. Näistä tuloksista erottui selkeästi myös trendi, jonka mukaan yrityksen henkilöstön määrä vaikutti riskienhallintaan. Yksinyrittäjät eivät pitäneet riskienhallintaa yhtä tärkeänä tai käyttäneet siihen yhtä paljon aikaa kuin 5–9 henkilöä työllistävät yrittäjät.

Business Management
Bachelor of Business Administration

Author	Janika Mäntylä, Maria Pienimäki	Year	2022
Supervisor	Tia Lämsä		
Subject of thesis	Risk preparedness in micro-enterprises		
Number of pages	42 + 5		

The purpose of this thesis was to research the level of risk preparedness of micro-entrepreneurs and the attitudes towards risk management.

The theoretical part of the thesis focused on risks and risk realization, the basics of risk management and how risk management can have a positive effect on business. By preparing for risks and conducting planned and targeted risk management, the entrepreneur can ensure the continuity and profitability of the business.

The research method in the thesis was mainly quantitative, but it also had features of the qualitative method in the form of open questions. The study is conducted with a questionnaire.

Preconceptions were strengthened by the results of the survey, which confirmed the shortcomings in the risk management of micro-enterprises. According to the results, time is typically used occasionally for risk management, although it is considered relevant. There was a significant trend in the results, according to which the number of the company's personnel affected the implementation of risk management. Self-employed entrepreneurs did not consider risk management as important or spent as much time on it as entrepreneurs employing 5-9 people.

Key words

Risk management, risk preparedness, micro-entrepreneurs

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 RISKIT LIIKETOIMINNASSA.....	8
2.1 Riskin määrittely	8
2.2 Riskilajit.....	8
2.2.1 Liiketoimintariskit	9
2.2.2 Henkilöstöriskit	10
2.2.3 Omaisuusriskit ja keskeytysriski	11
2.2.4 Sopimus- ja vastuuriskit	12
2.2.5 Ympäristö- ja kuljetusriskit.....	15
2.2.6 Tietoriskit.....	16
3 RISKIENHALLINTA	18
3.1 Riskienhallintakeinot.....	20
3.1.1 Riskin välttäminen ja poistaminen	21
3.1.2 Riskin pienentäminen	22
3.1.3 Riskin siirtäminen ja jakaminen	23
3.2 Esimerkki riskienhallintaprosessista.....	23
3.3 Riskienhallinnan erikoispiirteet pienissä yrityksissä	26
3.4 Maailmantilanteen vaikutus talouteen ja mikroyrityksiin.....	27
4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUSTAPA	30
4.1 Tutkimusmenetelmä.....	30
4.2 Tutkimusmenetelmän ja -tavan valitseminen	30
4.3 Kyselytutkimuksen toteuttaminen	31
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET	33
5.1 Yleistä tuloksista	33
5.2 Tulokset	34
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	41
7 POHDINTA JA LUOTETTAVUUS	45
7.1 Pohdinta.....	45
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	46
LÄHTEET.....	48

1 JOHDANTO

Riskienhallinnalla tarkoitetaan toimia, joiden tavoitteena on saavuttaa organisaatiolle paras mahdollinen tilanne ennaltaehkäisemällä negatiivisia tapahtumia ja minimoimalla näiden seurauksia (Hopkin 2013, 3). Riskienhallinnan tavoite on turvata liiketoiminnan jatkuvuus sekä kannattavuus minimoimalla ja hallitsemalla liiketoimintaa uhkaavia riskejä. Tapoja toteuttaa riskienhallintaa on monia ja tässä opinnäytetyössä syvennyimme suomalaisten mikroyrittäjien riskienhallintatapoihin ja -asenteisiin.

Kiinnostuimme suomalaisten mikroyrittäjien tilanteesta, kun ymmärsimme riskienhallinnan tärkeyden liiketoiminnan kannalta. Pohdittuamme asiaa rajasimme opinnäytetyön koskemaan vain mikroyrityksiä, sillä olimme erityisen kiinnostuneita alle kymmenen hengen yritysten tilanteesta. Menestyäkseen yritykset eivät voi sivuuttaa yritystoimintaa uhkaavia tekijöitä. Tulevaisuuteen kohdistuu huomattava määrä epävarmuustekijöitä, uskomuksia ja oletuksia, jotka toteutuessaan voivat olla merkittävä uhka yritystoiminnan jatkumiselle. Jälkikäteen on todettu, että yritysten toiminnan loppumista, konkursseja ja saneeraustoimenpiteitä ennen on tapahtunut jotain sellaista, johon yrityksen johto ei ole kyennyt varautumaan tai edes kyennyt tunnistamaan uhkaa mahdolliseksi. Tällaiset tapahtumat ovat olleet kohtalokkaita myös yrityksille, joiden on ajateltu olevan terveitä ja joiden liikeideaa on pidetty hyvänä sekä tuotteita laadukkaina. Jokapäiväinen toiminta yrityskentässä pitää sisällään riskejä, jotka toteutuessaan aiheuttavat haittaa yrityksen toiminnalle. Toiset haavoittavat hetkellisesti ja toiset voivat lamauttaa toiminnan pitkäksi aikaa tai kokonaan. Riskit voivat liittyä osaamisen pysymiseen yrityksessä, kilpailijoiden parempiin etuihin ja sidosryhmien muutoksiin, joilla on vaikutus yrityksen palveluntuotantoon tai asiakkaan äkilliseen toimittajan vaihdokseen. Sidosryhmien sisälle piiloutuu valtavasti eritasoisia riskejä, joiden tunnistaminen ja hallinta on elinehto kestäväälle liiketoiminnalle (Suominen 2003, 7–8).

Tilastokeskuksen selvityksen mukaan suomessa oli vuonna 2020 368 622 yritystä, joista valtaosa oli mikroyrityksiä 0–4 henkilöä työllistäviä 328 904 kpl ja 5–

9 henkilöä työllistäviä 18 951 kpl. Mikroyritysten määrä kaikista suomalaisista yrityksistä on huomattavan suuri 94,3 % (Tilastokeskus 2020) ja ennako-oletuksemme mukaan näissä yrityksissä ei ole panostettu erityisesti riskeihin varautumiseen. Sen vuoksi lähdimme tekemään tutkimusta aiheesta. Rajasimme aiheen koskemaan yksinyrittäjiä ja mikroyrittäjiä eli sellaisia yrityksiä, missä työskentelee yhdestä kymmeneen henkilöä. Tässä opinnäytetyössä emme määritelleet mikroyritystä laisinkaan liikevaihdon perusteella, vaan ainoastaan yrityksen henkilöstön koolla oli merkitystä.

Teetimme mikroyrittäjille kyselyn, jossa kartoitimme riskeihin varautumisen nykytilaa yrityksessä, suhtautumista riskienhallintaan ja halukkuutta ostaa tällaista palvelua ulkopuoliselta palveluntarjoajalta. Tällä kyselyllä saimme vastauksen tutkimuskysymykseemme, miten mikroyritykset ovat varautuneet riskeihin ja kuinka tärkeäksi riskienhallinta mielletään.

2 RISKIT LIIKETOIMINNASSA

2.1 Riskin määrittely

Arkikielessä riskillä viitataan yleensä jonkinlaiseen uhkaan tai vaaraan. Liiketoiminnassa riskillä tarkoitetaan tapahtumaa, johon liittyy epävarmuutta. Riski mielletään usein epäedulliseksi tapahtumaksi, henkilölle itselleen, jollekin toiselle henkilölle tai jonkun omaisuudelle. Riskinä ei voida pitää tapahtumaa, jonka seuraus on ennalta tiedossa. (Juvonen ym. 2014, 8.) Eräs tapa kuvata riskejä on SFS-ISO 31000 -standardin kuvaus, jonka mukaan riski on epävarmuuden vaikutus tavoitteisiin. Standardilla tarkoitetaan siis julkaisua, jossa on kirjallisesti määritelty esimerkiksi tuotteiden tai palvelujen ominaisuuksia, vaatimuksia tai järjestelmien toimintaa. SFS-ISO 31000 -standardi on luotu organisaatioiden avuksi riskien tunnistamista, arviointia ja käsittelyä varten. Standardina se on opastava eli se ei sisällä vaatimuksia, vaan ohjaa kaikenlaisia organisaatioita riskien käsittelyssä. (Suomen Standardisoimisliitto SFS ry.) Tyypillisesti riskin seuraus mielletään negatiiviseksi eli uhaksi, mutta riskiin voi liittyä myös mahdollisuus. Liiketoiminnassa riskienhallinta kuitenkin yleensä keskittyy nimenomaan näihin liiketoimintaa uhkaaviin riskeihin ja niihin myös tämä opinnäytetyö keskittyy.

Eri organisaatiot kuitenkin määrittelevät riskin eri tavalla. Edellä mainittu ISO-standardi on laajalti tunnettu määritelmä, mutta esimerkiksi IRM eli Institute of Risk Management määrittelee standardissaan riskin sen ”todennäköisyyden ja seurauksen yhdistelmäksi”. Seuraus voi olla mitä vain positiivisen ja negatiivisen välillä. (Institute of Risk Management 2002, 2.)

2.2 Riskilajit

Yritystoimintaan liittyvät riskit voidaan jakaa useaan eri lajiin tyyppin ja lähteen perusteella. Lähteellä tarkoitetaan tekijöitä, jotka vaikuttavat riskin toteutumiseen (Ilmonen, ym. 2016, 76) eli esimerkiksi työntekijän toiminnasta aiheutuvaa riskiä kutsutaan henkilöstöriskiksi. Riskien luokittelua tällaisen lajittelun avulla voidaan käyttää niiden hallinnan ja tunnistamisen helpottamiseksi (Suomen riskienhallintayhdistys, 2011). Yksi vakiintunein käytäntö on se, että riskit jaetaan neljään riskilajiin: strategiset riskit, operatiiviset riskit, taloudelliset riskit ja vahinkoriskit.

Nämä termit avataan tarkemmin seuraavissa kappaleissa. Tässä jaottelussa riskit jaetaan toisaalta niiden tyyppin ja toisaalta niiden lähteen mukaan. Oli jako mikä tahansa, niin se helpottaa riskien analysointia ja riskien keskinäisen suhteen löytämistä. (Ilmonen, ym. 2016, 76.) Yrityksen riskienhallinta -teoksessa riskit on jaettu kattavasti kahdeksaan eri lajiin: liiketoimintariskit, henkilöstöriskit, omaisuusriskit, keskeytysriskit, vastuuriskit, ympäristöriskit, kuljetusriskit ja tietoriskit. Riskilajien rajat voivat toisinaan olla häilyviä ja yksi riski voikin kuulua useampaan riskilajiin. Erityisesti mikroyritysten näkökulmasta henkilöstöriskit ja rahoitusriskit ovat liiketoiminnalle kriittisiä riskejä. (Juvonen, ym. 2014.)

2.2.1 Liiketoimintariskit

Liiketoimintariskit ja riskin ottaminen on olennainen osa yritystoimintaa. Voidakseen menestyä ja toimia markkinoilla on otettava riskejä. Yritys syntyy riskinotosta. Yrityksen riskeihin vaikuttaa toimiala, yrityksen koko, omistussuhteet ja monet muut tekijät. Ennen kaikkea liiketoiminnan riskeihin vaikuttaa yrityksen johdon kyky arvioida yrityksensä voimavaroja ja tehdä liiketoimintaa tukevia ratkaisuja. Ratkaisut, joita yrityksissä tehdään, eivät aina ole onnistuneita ja riskitöntä toiminta olisi vain silloin kun tehtyä päätöstä seuraisi aina onnistuminen. Liikeriskien määrittely on haastavaa ja tästä syystä on vaikeaa saada kattavaa kokonaiskuvaa. (Suominen. 2003, 51–52.) Liiketoimintariskit liittyvät tyypillisesti yrityksen sisäisiin prosesseihin tai liiketoimintaympäristöön. Prosesseihin liittyy aina riskejä ja jokaisella yrityksellä on prosesseja, jotka vaikuttavat koko liiketoimintaan. (Juvonen, ym. 2014, 29.) Liiketoimintariskit riskilajina on hyvin laaja.

Rahoitusriskit ovat yksi suurimmista liiketoimintariskien alalajeista. Rahoitusriskit voidaan jakaa luotto-, maksuvalmius- ja markkinariskeihin. Rahavirtoihin liittyvien riskien hallinta luo perustukset muulle riskienhallinnalle. Nämä riskit koskevat jo kaista liiketoimintaa harjoittavaa yrittäjää. Luottoriskillä tarkoitetaan tilannetta, jossa yritys myy luotolla palveluita tai tuotteita – tällöin liiketoiminnassa on aina riski, että myyntisaamiset jäävät saamatta. Maksuvalmiusriskistä puhuttaessa tarkoitetaan tilannetta, jossa yrityksen varat eivät kata yrityksen kuluja tai tarpeita. Markkinariskeilla puolestaan tarkoitetaan valuutta- ja korkoriskejä sekä osakesijoitusten hintariskejä ja hyödykehintariskejä. (Juvonen, ym. 2014, 31–33.)

Strategiset riskit ovat jaettavissa kahteen osaan eli strategian laadintaan liittyviin riskeihin ja sen toteuttamiseen liittyviin riskeihin. Laadintaan liittyvät riskit ovat seurausta vääristä tai puutteellisista taustatiedoista. Toteuttamiseen liittyvät riskit puolestaan johtuvat yleensä organisaation toimista. (Juvonen, ym. 2014, 34.) Liiketoiminnan kehittämiseen liittyy strategisia riskejä. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi päätöksen toimeenpanon epäonnistuminen tai tilanne, jossa oma tuote tai palvelu ei vastaakaan tarvetta. Myös liiketoimintaympäristöön liittyy strategisia riskejä. Tällaiseksi voidaan katsoa esimerkiksi asiakkaiden käyttäytyminen, yleinen markkinatilanne, mainehaitat sekä muutokset lainsäädännössä tai yleisesti alalla, joihin ei ole ehditty varautua. Edellä mainittujen kaltaiset riskit liittyvä yrityksen päätöksenteon epävarmuustekijöihin. (Ilmonen, Kallio, Koskinen & Rajamäki 2016, 77–78.)

90-luvulla operatiivisilla riskeillä viitattiin lähinnä rahoitusalaalla tapahtuvaan vilpilliseen taloudelliseen raportointiin, mutta 2010-luvun alussa termi on saavuttanut laajemman merkityksen. Nykypäivänä operatiivisella riskillä viitataan mihin tahansa yrityksen sisäiseen tapahtumaan, joka on aiheutunut puutteellisista tai toimimattomista prosesseista, työntekijöistä tai järjestelmistä. (Pinto, Magpili & Jaradat 2015, 3–4.)

Muita liiketoimintariskejä ovat esimerkiksi asiakkuusriskit, joilla tarkoitetaan asiakastyymättömyyteen liittyviä riskejä (Menzela 1999) tai innovaatoriskit, jolla viitataan muun muassa tuotekehitykseen liittyviin riskeihin (Juvonen, ym. 2014, 54).

2.2.2 Henkilöstöriskit

Henkilöstöä pidetään usein yrityksen tärkeimpänä voimavarana. Henkilöstön ammattitaidon ja motivaation tarve korostuu etenkin pienissä yrityksissä. Kun organisaatio on kykenevä tunnistamaan ja hallitsemaan henkilöstöön liittyviä riskejä, on sillä myös paremmat edellytykset menestyä. Sujuvalla henkilöstöriskien tunnistamisella ja kartoittamisella tuottavuutta ja sujuvuutta uhkaavat tekijät havaitaan ajoissa.

Henkilöstöriskit ovat monipuolinen kokonaisuus ja tämän kokonaisuuden hallitsemiseksi on tunnettava lakia ja velvoitteita, jotka koskevat työsuhdetta. Myös hyvät käytännöt ja työhyvinvointiin vaikuttavat tekijät on hyvä tuntea. Henkilöstöriskit pitävät sisällään niin henkilöstöstä aiheutuvat riskit liiketoiminnalle kuin henkilöstöön kohdistuvat riskit. Henkilöstöriskit voivat toteutua koko työsuhteen elinkaaren ajan aina rekrytoinnista työsuhteen päättymiseen saakka. Osa henkilöstöriskeistä voi toteutua kuitenkin myös työsuhteen päättymisen jälkeen, esimerkiksi työoikeudelliset rikos- ja riita-asiat.

Henkilöstöriskit voidaan jaotella kolmeen eri luokkaan: työsuhderiskit, työhön ja työympäristöön liittyvät riskit ja työhyvinvointiin sekä työkykyyn liittyvät riskit. Työsuhderiskejä ovat esimerkiksi rekrytointiin liittyvät riskit eli mahdollisuus siitä, että rekrytoitu henkilö ei olekaan sopiva työntekijä. Rekrytointi ja perehdyttäminen on yritykselle kallista, joten siinä yleensä halutaan onnistua ensiyrittämällä. Työsuhderiskiksi katsotaan myös esimerkiksi työsopimukseen ja -aikaan liittyvät riskit. Työhön ja työympäristöön liittyvillä riskeillä tarkoitetaan työturvallisuuteen liittyviä asioita, kuten tapaturmariskejä ja -vaaroja, sekä fysikaalisia, kemiallisia ja biologisia vaaratekijöitä. Työkykyyn liittyvät riskit ovat työhyvinvointiin liittyviä riskejä. Henkilöstön fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista toimintakykyä uhkaa erilaiset riskit, kuten ammattitaudit tai henkinen kuormittuminen. (Juvonen, ym. 2014, 60–80.)

2.2.3 Omaisuusriskit ja keskeytysriski

Omaisuusriski on konkreettisin ja helpoiten tunnistettava riskilaji. Omaisuusriskillä tarkoitetaan omaisuuteen, kuten esimerkiksi rakennukseen, laitteistoon, raaka-aineisiin, rahaan tai muuhun vastaavaan omaisuuteen kohdistuvaa riskiä. Tällaisia ovat esimerkiksi tulipalo, vesivahinko, ilkivalta, myrsky, tulva, rikollinen toiminta ja katoaminen. On selvää, että omaisuuteen kohdistuva vahinko, esimerkiksi liiketilan tulipalo vaikuttaa liiketoimintaan negatiivisesti ja mahdollisesti pysäyttää koko yritystoiminnan. Niin vakavia kun riskit realisoituessaan voivat olla, on myös näiden riskien hallinta melko yksinkertaista. Huolellisella arkisella toiminnalla sekä vakuutuksien avulla on mahdollista turvata liiketoiminnan jatkuminen vahingon sattuessa. (Juvonen, ym. 2014, 86–87.)

Keskeytysriski riskilajina on osin päällekkäinen omaisuusriskien kanssa, sillä niimitään tarkoitetaan tilannetta, jossa yrityksen toiminta keskeytyy omaisuusriskin realisoitumisen vuoksi. Esimerkiksi keskeisen tuotteen valmistukseen käytetyn laitteen rikkoontuminen ei välttämättä ole itsessään taloudellisesti merkittävä menetys, mutta rikkoontumisen seurauksena tapahtunut tuotannon keskeytys voi aiheuttaa yritykselle mittavat taloudelliset tappiot. (Juvonen, ym. 2014, 102.)

2.2.4 Sopimus- ja vastuuriskit

Sopimusriskien kenttä on laaja. Siinä riskit voivat syntyä puutteellisesta sopimuksesta tai siitä ettei sopimusta ole ollenkaan. Riskin voi aiheuttaa sopimuksen syntytapa, sopimuksen toinen osapuoli, tarjousvaiheen tapahtumat, yleiset sopimusehdot, mahdolliset sopimussakot ja vahingonkorvausvelvoitteet. (Suomen riskienhallintayhdistys.)

Sopimuksista riideltäessä lähes aina riidan taustalla on seuraavat kolme asiaa. Näissä tilanteissa on tavallista, että sopimuskumppani riitauttaa koko sopimuksen. Sopimukseen, etenkin suullisesti sovittuihin liittyy monesti epäselvyyttä, siitä onko asiasta sovittu laisinkaan. Suullisissa sopimuksissa haastavaa on myös se, ettei voida varmasti todeta sopimuksen tarkkaa alkamisajankohtaa. Kaikki yritystoimintaan liittyvät sopimukset sekä arvoltaan ja merkitykseltään tärkeät sopimukset tulisi tehdä kirjallisena. Kirjallinen sopiminen pienentää riskiä sopimuksen olemassaolosta merkittävästi. Nykyinen mahdollisuus sopimusten allekirjoittamiseen sähköisesti on erittäin kätevä ja nykyaikainen keino pienentää sopimusriskiä. Tällöin asiakirjojen allekirjoitus onnistuu ajasta ja paikasta riippumatta ja sopimuksen syntymishetki ja sopimuksen allekirjoittaja on tunnistettavissa varmasti. (Docue 2021.)

Toinen sopimusriitoja aiheuttavia tekijöitä on tulkintaerot. Vaikka sopimuksen pätevyydestä oltaisiin yhtä mieltä voi erimielisyyksiä syntyä sopimuksen sisällöstä. Esimerkiksi kauppasopimuksien kohdalla riski syntyy silloin, kun kaupan kohteena olevaa tavaraa ei ole määritelty riittävän tarkasti tai sovitun toimeksiannon sisältö on jäänyt epäselväksi. Tulkittamisen erot ja niistä koituvat ristiriidat vai-

keuttavat molempien osapuolien liiketoimintaa ja aiheuttavat taloudellisia menoja, jotka voivat olla suuriakin. Tässä myös taas kerran nousee esille selkeästi kirjallisten sopimusten tärkeys. (Docue 2021.)

Sopimusriski voi realisoitua myös toisen osapuolen tietoiseen sopimuksen vastaiseen toimintaan välinpitämättömyyttään tai tavoitellakseen omaa etuaan. Sopimusrikkomuksiin voidaan varautua sopimuksen tekohetkellä esimerkiksi sopimussakoilla. Suuri sopimussakko on hyvä tehokeino sopimuksen noudattamiseen. (Docue 2021.)

Yrityskentällä on tällä hetkellä havaittavissa selvästi, että sopimusriskien tunnistaminen ja hallinta tulee olemaan aiempaa suuremmissa roolissa varsinkin mikroyrityksissä. Tästä syystä näemme, että kirjallinen ja selkeä sopiminen nousee tärkeäksi riskienhallintakeinoksi. Jatkuva henkilöstövaje lähestulkoon kaikilla toimialoilla, kustannusten nousu ja materiaalien saatavuus aiheuttavat sen, että toimittajat eivät pysty toimittamaan lupaamiaan resursseja. Suuremmilta vahingoilta ja kustannuksilta vältytään, kun vastuut ja velvollisuudet on kirjattu ylös. Hyvin yleistä on, että volyymitaan pieni tilaaja jää isompien alle silloin kun toimittajat joutuvat pohtimaan toimitusten tärkeysjärjestystä. Toimittajalle kustannus voi olla taloudellisesti huomattavasti pienempi, jolloin sen on jopa kannattavampaa kantaa riski siitä, ettei se pysty toimittamaan pienen asiakkaan tilausta, kun että se vaikuttaisi johonkin isompaan asiakkaaseen. Mikroyritysten kohdalla taas vastuu loppuasiakkaalle voi olla taloudellisesti huomattava.

Vastuuriskit eivät ole välttämättä riskiluokkana se Suomessa toimivaa mikroyritystä uhkaavin, mutta mahdollinen ja seurauksiltaan vakava. Tällaiseksi riskiksi katsotaan ensisijaisesti toiselle osapuolelle aiheutettu riski, joka on seurausta yritystoiminnassa tapahtuneesta laiminlyönnistä. Tästä seurauksena voivat olla suuret korvausvaatimukset, jotka saattavat pahimmillaan kaataa koko yritystoiminnan. Mahdollisen korvauksen ja maineriskin lisäksi toteutuessaan vastuuriskit aiheuttavat yleensä myös muita kuluja yritykselle. Yhä useammin vahingon kärsijä on valmis vaatimaan vahingosta korvausta oikeusteitse. Selvittely ja oikeudenkäyntikulut aiheuttavat taloudellisten tappioiden lisäksi myös huomattavaa

panostusta yrityksen johdolta ja henkilöstöltä vahingon selvittämiseksi ja tämä on aina pois tuottavasta työstä. (Juvonen, ym. 2014, 106.)

Myös vastuuriskien hallinta on mahdollista, mutta yrityksen on tunnistettava liiketoiminnalleen kriittisimmät riskit. Oikeudellinen sääntely ja viranomaisvalvonta ovat lisääntyneet huomattavasti ja oman haasteensa vastuuriskien hallintaan tuo myös alihankintaketjujen pidentyminen. Viime kädessä vastuu riskienhallinnasta on yrityksen johdolla. Jos riskienhallintaa laiminlyödään voivat hallituksen jäsenet henkilökohtaisesti joutua korvausvastuuseen. Riskienhallinta ja vastuuperusteet määräytyvät osin eri tavalla silloin kun kyse on sopimukseen perustuvasta vastuusta tai sopimuksen ulkoisesta vahingonkorvausvastuusta. (Juvonen, ym. 2014, 106–107.)

Realisoituessaan vastuuriskit merkitsevät aina korvausvelvollisuutta tai tulojen menetystä. Vastuuriskit jaotellaan usein toiminnan vastuuseen, tuotevastuuseen ja ympäristön vastuuseen. Vahingonkorvausvastuuseen yritys voi joutua, mikäli se toiminnallaan aiheuttaa vahinkoa muille toimijoille. Yritykselle voi myös syntyä vastuu sopimuskumppaneitaan kohtaan. Riskin taustalla tällöin vaikuttaa lainsäädännölliset normit. Riski on tunnettu jo kauan ja tästä syystä osa normistosta on huomattavan iäkäästä. Korvausvastuu syntyy yleensä laiminlyönnin tai huolimattomuuden seurauksena. Työntekijän aiheuttamasta vahingosta vastuu voi myös koitua yritykselle. (Suominen 2003, 15–16.)

Tuotevastuuriskit ovat tietyillä yksittäisillä aloilla merkittävä riskilaji. Yritys voi joutua korvausvelvolliseksi riippumatta siitä onko se syyllistynyt laiminlyönteihin vai ei. Näissä tapauksissa vahingon aiheuttajan vastuu on niin sanotusti ankaraa vastuuta, jossa korvausvelvollisuus syntyy ilman huolimattomuutta tai laiminlyöntiä. Myös ympäristövastuulaki tuon yrityksille mukanaan ankaran vastuun. Yritys on vastuussa toimintansa aiheuttamasta mahdollisista vahingoista maaperälle, ilmastolle tai vedelle. (Suominen 2003, 15–16.)

Yrityksen toiminta sekä laajuus vaikuttavat vastuuriskien määrään, todennäköisyyteen ja laatuun. Vastuuriskejä tulisi pyrkiä ensisijaisesti hallitsemaan pienen-

tämällä tunnistetun riskin vakavuutta ja todennäköisyyttä. Tämän lisäksi vahingonkorvausriski tulee soveltuvilta osin siirtää vakuutusyhtiölle. On hyvä tiedostaa, että vakuutuksilla voidaan vahingonkorvausriski kattaa vain osittain. (Juvonen, ym. 2014, 106–107.)

2.2.5 Ympäristö- ja kuljetusriskit

Ympäristö- ja kuljetusriskit ovat perinteisiä käytännön tason riskejä, joita on usein helppo ja mahdollinen hallita. Tällaisia ovat esimerkiksi kuljetusriskien resursointiin liittyvät riskit. Kumpaankin riskilajiin kuitenkin kuuluu myös hallitsemattomia riskejä, kuten esimerkiksi luonnonkatastrofit. Luonnonkatastrofit voivat johtaa kuljetusten keskeytymiseen tai työympäristön tuhoutumiseen. (Inkiläinen 2009, 71.)

Kuljetusriskillä viitataan nimensä mukaisesti sellaiseen riskiin, joka liittyy tavarankuljetukseen. Ympäristöriskeillä tarkoitetaan ”ihmisen terveyteen, elin- ja työympäristöön sekä muihin eliöihin ja fyysiseen ympäristöön kohdistuvia riskejä” (Suomen Riskienhallintayhdistys). Ympäristöriskiksi voidaan luokitella esimerkiksi kemikaalivuodot, päästöt ja jätteenkäsittelyyn liittyvät ongelmat. Luonteeltaan nämä riskit ovat sellaisia, jotka koskettavat jokaista yrittäjää ja niiden ennaltaehkäisyyn tulisi jokaisen panostaa. Vastuullisuus on nykypäivänä myös maineen ja kilpailun kannalta tärkeä tekijä, sillä erään tutkimuksen mukaan esimerkiksi ruokaostoksilla jo joka neljäs kuluttaja pitää vastuullisuutta hintaa tärkeämpänä kriteerinä (Deloitte 2021).

Kuljetusriskit ovat ajan kohtaisia nyt usealle yrittäjälle, sillä polttoaineen hinta on ollut jo useita kuukausia nousussa ja tämä väistämättä näkyy tuotteiden ja palveluiden hinnoissa. Suomessa on Euroopan tasolla keskiarvoa kireämpi polttoaineen verotus ja se onkin kaksinkertainen verrattaessa EU:n minimitasoon (Koskela 2022). Kireän verotuksen lisäksi on kiistatonta, että koronapandemia sekä Venäjän sotatoimet Ukrainassa ja tähän liittyvät pakotteet nostavat myös polttoaineen hintoja.

Suomen Kuljetus ja Logistiikka yhdistys (SKAL) teetti kuljetusalalla barometrin, jossa jopa 90 prosenttia vastanneista arvioi polttoaineen hinnan nousun olevan suuri uhka yrityksen tulevaisuudelle. Liki 40 prosenttia vastaajista on myös jo joutunut laittamaan vähintään osan kalustostaan seisontaan kasvaneiden kustannuksien vuoksi ja henkilöstöä on jopa lomautettu tilanteen vuoksi. Kuljetusalalla hintojen nousu aiheutti huolta jo ennen Venäjän sotatoimien alkua Ukrainassa. (Saarinen 2022.) On selvää, että polttoaineen hinnan nousulla voi olla pitkäkestoisia ja radikaaleja seurauksia yrityksille.

Mikroyrittäjien näkökulmasta ympäristö- ja kuljetusriskit saattavat olla hyvinkin kriittisiä etenkin silloin kun esimerkiksi raaka-aineen saaminen on täysin riippuvaista ulkopuolisesta toimijasta. Ympäristöriskeihin yrittäjä varautuu helposti huolehtimalla hallinta- ja kunnossapitojärjestelmistä sekä varautumalla hyvissä ajoin tuleviin lakeihin ja lakimuutoksiin (Suomen Riskienhallintayhdistys). Kuljetusriskeihin yrittäjän on hyvä varautua vakuutuksin. Hyvällä varautumisella tai tässä tapauksessa vakuuttamisella yrittäjä voi varmistaa toiminnan jatkuvuuden myös riskien realisoituessa.

2.2.6 Tietoriskit

Modernissa yhteiskunnassa yritysten sekä muiden organisaatioiden merkittävimmät toiminnot ovat vahvasti sidoksissa tieto- ja viestintätekniiikan järjestelmien toimintaan. Tieto- ja viestintätekniiikan järjestelmät eli lyhyemmin ICT-järjestelmät, ovat niin syvällä prosesseissa, että näiden menettäminen voisi merkittävästi vaikeuttaa liiketoimintaa tai keskeyttää sen kokonaan. Näiden järjestelmien käyttäminen toi mukanaan myös tietoriskit. (Juvonen, ym. 2104, 150.) Tietoriskillä tarkoitetaan tilannetta, jossa tieto on joutunut ulkopuolisen käsiin tai tietojärjestelmä tai tieto ei ole käytettävissä. Tietoriskeihin liittyy yleensä aina vaara taloudellisesta menetyksestä tai mainehaitasta (Valtiovarainministeriö 2003). Tällaisia riskejä ovat esimerkiksi tietovuodot.

Pienyrityksissä tietoriskit jäävät usein arvioimatta ja näin ollen puutteet turvallisuudessa paljastuvat vasta kun vahinko on jo päässyt tapahtumaan (Juvonen, ym. 2014, 150–151). Monissa pienissä yrityksissä tieto on tärkein pääoma. Siitä

huolimatta tietojen suojaukseen ja hallintaan ei kiinnitetä tarpeeksi huomiota. Liiketoiminnan kannalta on äärimmäisen tärkeää, että tiedon oikeellisuudesta ja luotettavuudesta sekä ajantasaisuudesta huolehditaan. Tärkeää on myös huolehtia, että tiedot ovat vain oikeiden henkilöiden saatavilla, eivätkä ne näin ollen päädy väärin käsiin. (Suomen Riskienhallintayhdistys.)

3 RISKIENHALLINTA

Riskienhallinnasta on muodostunut systemaattinen keino varautua pahimpaan ja hallita toimintaympäristön epävarmuutta. Pyrkimyksenä ennakoida ja hallita riskeistä koituvia seurauksia, joita ihmisten toiminta voi aiheuttaa. Riskienhallinta on ennustamista ja ennakointia, joiden avulla pyritään välttämään haitallisia tapahtumia erilaisin menetelmin. Riskit kuuluvat oleellisesti kaikkeen inhimilliseen toimintaan, mutta riskejä hallitsemalla voi maksimoida hyödyt ja minimoida riskit liiketoiminnassa. (Flink, Reiman & Hiltunen 2007, 10, 20.)

Riskienhallinta on pitkästi nähty yrityksissä vapaaehtoisena toimintana, mutta vähitellen on herätty ymmärtämään riskienhallinnan vaikutukset sidosryhmiin. Myös lainsäädäntö ottaa nykyisin laajemmin kantaa yritysten riskienhallintaan. Riskienhallinnan kenttä on todella haastava ja vaatii erityisosaamista, sillä yrityksissä tulee ymmärtää laajasti liiketoimintaa, riskien luonnetta ja ihmisten toimintaa yksilöinä ja osana organisaatiota. (Flink, Reiman & Hiltunen 2007, 10–11.) Työturvallisuuslaki muun muassa asettaa hyvin ankarat vastuut yrittäjille olla selvillä velvollisuuksistaan ja riskienhallinnan keinoin voidaan varmistua, että yritys pysyy täyttämään velvoitteensa. Työturvallisuuslaki velvoittaa jokaista yritystä, jolla on työntekijöitä. (Suomen Riskienhallintayhdistys.)

Työturvallisuuslaista on hyvä nostaa esille muutamia yleisiä kohtia, jotka ovat tärkeitä tuntea. Laki velvoittaa työnantajan huolehtimaan työntekijän turvallisuudesta ja terveydestä työssä, selvittämään työn vaarat ja arvioimaan niiden merkitys työntekijän terveydelle ja turvallisuudelle ja antamaan työntekijälle riittävästi tietoa työpaikan haitta- ja vaaratekijöistä. Nämä ovat vain muutamia velvoitteita, mutta laajoja kokonaisuuksia. Jokaisella työnantajalla on oltava näiden toimenpiteiden edistämiseksi työsuojelun toimintaohjelma. Toimintaohjelmassa riskit karotetaan ja niiden vaikuttavuutta arvioidaan sekä määritellään näiden hallintakeinot. (Työturvallisuuslaki 738/2002 2:8–9 §.)

Ympäristönsuojelulaista on syytä nostaa yleisesti pykälä kuusi eli selvilläolovelvollisuus, joka koskee ihan jokaista yritystä koosta ja toimialasta riippumatta. Laki velvoittaa toiminnanharjoittajan olemaan selvillä toimintansa ympäristövaikutuk-

sista, ympäristöriskeistä ja niiden hallinnasta. Täyttääkseen lain vaatimukset yrityksen on pitänyt tehdä riskienhallintaa tunnistaakseen mahdolliset oman toiminnan riskit, niiden vaikutukset ja myös määrittää niille tarvittaessa hallintakeinot. (Ympäristönsuojelulaki 527/2014 2:6 §.)

Myös tilaajavastuulaki on hyvä nostaa esille. Tilaajavastuulaki koskee kaikkia toimialoja ja velvoittaa yrityksiä siinä vaiheessa, kun yritys tai elinkeinonharjoittaja suunnittelee aliurakoitsijan tai toimittajan käyttöä. Laki tuo mukanaan velvoitteita niin tilaajalle kuin toimittajallekin. Tilaajan velvollisuus on selvittää ja toimittajan toimittaa tilaajavastuulain mukaiset dokumentit ennen toimeksiannon alkamista. Tällaisia ovat esim. selvitykset siitä, että henkilöstön työterveyshuolto ja vaakuttaminen on hoidettu lainmukaisesti sekä se, että eläke- ja veromaksut on hoidettu asianmukaisesti ja ajallaan. (Alanen 2017.)

Tilaaja, joka ei noudata tilaajavastuulain vaatimuksia voi joutua maksamaan huomattavia sakkoja. Tämän lisäksi tilaaja ottaa kantaakseen erittäin suuren riskin, mikäli kumppanilla ei ole asiaan kuuluvia vakuutuksia. Tällöin vastuu esimerkiksi työtapaturman korvaamisesta on tilaajalla. Selvityksen avulla voidaan myös tehdä arvio toimittajan kyvystä suoriutua maksuistaan ja näin ollen pienentää omaa taloudellista riskiä. Laki tulee sovellettavaksi, jos alihankintasopimuksen arvo on yli 9000 € tai vuokratyö kestää yli kymmenen päivää. (Alanen 2017.)

Riskienhallinta on prosessi, jonka avulla riskien tunnistaminen, arviointi, torjuntakeinot sekä vaikutus yrityksen toiminnalle tunnistetaan ja niiden hallinnalle löydetään keinoja. Riskienhallinnan tulee olla kokonaisvaltaista riskilajeista riippumatta. Riskienhallinnassa riittävää ei ole tunnistaa ja hallita yrityksen sisäisiä riskejä, vaan sen tulee kattaa myös ulkopuolinen ympäristö ja tilannetekijöiden tuomat riskit. Jos jokin osa-alue riskienhallinnan kentästä on jätetty huomioimatta, jää riskienhallintaan heikkoja lenkkejä. Arjessa riskienhallinta perustuu terveeseen järjen käyttöön ja yksinkertaisiin toimiviin ratkaisuihin yrityksen sisällä ja tästä syystä riskienhallintaa ei voi sysätä yksin riskienhallinnan ammattilaisten harteille, sillä silloin se ei ole tehokasta. (Suominen 2003, 27–29.) Tehokas riskienhallintaprosessi on osa päätöksentekoa ja johtamista. Riskienhallinnan tulisi

olla integroitua organisaation rakenteeseen, toimintoihin ja prosesseihin. Sen soveltaminen voi olla strategisella tai operatiivisella tasolla tai esimerkiksi ohjelman tai projektin tasolla. (SFS ISO 31000:2018, 14.)

Pienissä yrityksissä harvoin on mahdollista irrottaa erillisiä resursseja riskienhallintatyöhön, vaan se sisältyy päivittäiseen työskentelyyn. Riskienhallinta ympäristöön liittyy valtavasti erilaisia asioita ja toimijoita, kuten vakuutukset, vastuut, normit, sopimukset, kustannukset, asiakkaat, järjestelmät, liikekumppanit ja muut verkostot. Yrityksen toimintaa vaikuttavia tekijöitä on siis runsaasti ja jokainen tuotullessaan runsaasti erilaisia riskejä. Hyvin organisoituna näiden toimijoiden kenttä pidetään toimintakykyisenä. Käytännössä se ei ole helppoa ja tehtävä vaatii taitavan ja tehokkaan johtajan. Pienissä yrityksissä päävastuun riskienhallinnasta kantaa yleensä yrittäjä itse tai se, jonka tehtäviin tämä parhaiten nivoutuu. Pienissä yrityksissä luontevimmin tehtävä tulee taloudesta vastaavan henkilön hoidettavaksi. (Suominen 2003, 29–30.)

Pienissä yrityksissä riskienhallinnalla ei useinkaan ole liikkeenjohdollista näkyvyyttä tai arvovaltaa. Toimitusjohtaja on yleensä pienissä yrityksissä se, jonka vastuulle riskiasiat jäävät, kun muiden arki täyttyy helposti asioilla, joita pidetään tärkeämpinä. (Suominen 2003, 29–30.)

Vastuu riskienhallinnan organisoinnista on kuitenkin aina yrityksen johdolla. Toimiva riskienhallintaprosessi kuitenkin edellyttää sen, että jokainen työntekijä osallistuu riskienhallintaan huomioimalla esimerkiksi työturvallisuuden jokapäiväisessä työssään. Riskienhallinnan tulisi siis olla niin sanotusti integroitua eikä erillinen työtehtävä erillisen henkilön tai ryhmän hoidettavana. Toimiva riskienhallintaprosessi on säännöllinen ja toistuva prosessi. On oleellista, että riskeille nimetään vastuuhenkilöt. Jokaiselle riskille tulisi olla siis nimetty oma vastuuhenkilö, joka vastaa riskin hallintatoimenpiteiden suunnittelemisesta, toteutuksesta ja seurannasta. (Valtiovarainministeriö 2017.) Tällä vältetään tehtäviin liittyvät epäselvyydet ja tilanteen, jossa riski jäisi täysin huomiotta.

3.1 Riskienhallintakeinot

Jotta riskienhallintatoimenpiteitä voidaan kehittää ja toteuttaa tehokkaasti tulee riskienhallinta prosessin olla suunnitelmallista ja jatkuvaa. Voidakseen tehdä

päätöksiä millä keinoin ja toimenpitein tunnistettuja ja analysoituja riskejä pyritään hallitsemaan, tulee yrittäjän tunnistaa riskit ja niiden vaikutukset laajasti. Yritykselle sopivat hallintakeinot riippuvat monista eri tekijöistä. Vaikuttavia tekijöitä voi olla esimerkiksi riskiarvioinnista saadut tulokset, poikkeamat, läheltä piti-tilanteet, taloudellinen tilanne, resurssit ja vahingot. (Ilmonen ym. 2016, 130–131.)

Riskienhallintakeinoja ovat riskin välttäminen ja poistaminen, riskin pienentäminen, riskin siirtäminen, riskin hyväksyminen ja vakuuttaminen. Kolme ensimmäistä sanan mukaisesti vaikuttavat itse riskiin ja kaksi viimeisintä ovat rahoituskeinoja riskille, mutta eivät milteään osin vaikuta itse riskiin ja tästä syystä vakuuttamista ei nähdä perinteisenä riskienhallinnan keinona. (Santanen, Laitinen & Kekäle 2002, 26–27.)

Pääsääntönä pidetään sitä, että ensisijaisesti pyrittäisiin riskin todennäköisyyden ja seurauksien pienentämiseen. Riskienhallintatoimenpiteitä ei kannata eikä voi kohdistaa kaikkiin riskeihin ja tästä syystä on parasta keskittyä ensin yritykselle kriittisimpiin riskeihin ja kohdistaa hallintatoimenpiteet niihin. Tällaisia ovat euroääräisesti suurimmat riskit, strategiaa eniten uhkaavat riskit ja riskit, jotka voivat vaarantaa henkilöiden turvallisuuden. Kriittisten riskien kohdalla on myös hyvä muistaa, että järkevintä on löytää tasapaino riskienhallintaan yrityksen oman riskikantokyvyn mukaan. Täydellinen hallinta ja rajoittaminen ei ole paras tavoite riskienhallinnalle, vaan riskien hyötyä tulee punnita suhteessa sen haittoihin ja tehdä suunnitelmallista ennakointia riskin realisoitumisen varalle. (Ilmonen ym. 2016, 131.)

3.1.1 Riskin välttäminen ja poistaminen

Riskien välttäminen on riskienhallinnan peruskeino ja sitä voidaan pitää riskienhallintakeinojen ”äitinä”. Riskejä välttääkseen yritys tekee päätöksiä, joiden avulla se kykenee poistamaan riskejä aiheuttavia tekijöitä. Esimerkiksi käyttämällä kokeneempaa henkilöstöä, muuttamalla toimintaprosessejaan riskittömämmiksi ja siirtymällä käyttämään turvallisempia laitteita. Riskien välttämiseksi yritys pyrkii jatkuvasti kehittämään toimintaansa, niin että se olisi entistä huolellisempaa ja turvallisempaa. (Suominen 2003, 101–102.)

Riskien poistaminen edellyttää, että riskin aiheuttaja voidaan poistaa kokonaan. Tämä voi tarkoittaa esimerkiksi jonkin tietyn riskialttiin toiminnan tai materiaalin luopumisesta kokonaan. Riskin poistaminen riskienhallintakeinona on käyttökelpoisiin esimerkiksi poliittisten riskien hallitsemiseksi. (Suominen 2003, 101–102.)

3.1.2 Riskin pienentäminen

Pienentämisellä tähdätään siihen, että vahingon todennäköisyys olisi mahdollisimman pieni tai sen seuraukset mahdollisemman vähäiset. Tällaisia keinoja voivat olla esimerkiksi henkilöstön osaamisen kehittäminen, työsuojelutoimenpiteet ja varautumistoimenpiteet. Riskin pienentämistä onkin pidetty merkittävämpänä riskienhallintakeinona. Jos vakavuudeltaan merkittävää riskiä ei voida kokonaan poistaa, tulee sitä pyrkiä pienentämään. (Ilmonen ym. 2016, 24.) Esimerkiksi kriittisten materiaalien ja palveluiden kohdalla on järkevää käyttää useampia toimittajia. Tässä on taustalla ajatus siitä, että yrityksen oma toiminta jatkuisi mahdollisimman normaalisti vaikka yhdellä toimittajalla ilmenisi vaikeuksia. Tällöin riski on tunnistettu ja riskin todennäköisyyttä sekä seurauksia on pyritty pienentämään käyttämällä useampi eri toimittajia.

Yrityksen oma toiminta ja toimintaympäristön muutokset ovat usein riskin syntyneen taustalla. Ensisijainen pyrkimys tulisi olla riskin todennäköisyyden pienentäminen ennakoimalla riittävän hyvin. Ennakoimalla laitteista ja prosesseista pyritään poistamaan sellaisia tekijöitä, jotka vaikuttavat riskin toteutumiseen. (Ilmonen ym. 2016, 132.) Esimerkiksi työturvallisuuden osalta ennakoivat työsuojelutoimet pienentävät huomattavasti riskin realisoitumisen todennäköisyyttä. Vaarojenarviointi ennen työn aloittamista, työturvallisuushavainnot ja erilaisten suojainten käyttö ovat konkreettisia keinoja riskien pienentämiselle. Kriittistä osaamista on hyvä jakaa yrityksen sisällä ja varmistaa, että tärkeät tiedot ovat useamman henkilön saatavilla, sillä esimerkiksi avainhenkilön äkillinen työstä pois jääminen voi lamaannuttaa jonkin yrityksen tärkeän osa-alueen tai yritystoiminnan kokonaan.

3.1.3 Riskin siirtäminen ja jakaminen

Sopimuksilla, rahoitusratkaisuilla tai vakuutuksilla riskiä voidaan siirtää toisen osapuolen kannettavaksi, esimerkiksi ulkoistamalla toimintaa. Yleisimmin kuitenkin riskin siirto tarkoittaa sitä, että riski siirretään vakuutusyhtiölle. (Ilmonen ym. 2016, 132.) Vakuuttaminen itsessään ei siirrä riskiä yrityksestä vakuutusyhtiölle, sillä riski on edelleen olemassa yrityksen rakenteissa tai prosesseissa ja riskin suuruus on ennallaan sekä sen juridinen vastuu on täysin yrityksellä. Eli vakuuttamisesta huolimatta yritys kantaa riskistä aiheutuvan mahdollisen juridisen vastuun sidosryhmilleen kokonaisuudessaan, mutta vakuutus toimii riskin vahingon tai korvausvastuun rahoittajana. Tämä ei kuitenkaan varsinaisesti pienennä riskiä tai estä sitä realisoitumasta. (Santanen, Laitinen & Kekäle 2002, 26–27.) Vakuuttamisella pyritään siis takaamaan yritystoiminnan jatkuvuus riskin realisoitumisesta huolimatta.

Riskienhallintakeinona riskien jakaminen on yksi keskeisimmistä menetelmistä. Jakaminen tähtää yksipuolisuudesta aiheutuvien riskien torjumiseen. Yksipuolisuudesta johtuvia riskitilanteita pyritään purkamaan esimerkiksi hankkimalla vaihtoehtoisia tavarantoimittajia, kehittämällä vaihtoehtoisia toimintatapoja ja pienentämällä jonkin tietyn tuotteen hallitsevuutta. Riskin jakaminen korostuu päätöksenteossa silloin kun yritys tarkoituksellisesti keskittämisen sijasta ostaa osan materiaaleistaan useammilta eri toimittajilta. (Suominen 2003, 104–105.)

3.2 Esimerkki riskienhallintaprosessista

Riskienhallintaprosessi on helppo kuvata järjestyksessä etenevänä prosessina, mutta todellisuudessa se on iteratiivinen prosessi (SFS ISO 31000:2018, 14). ISO 31000-standardin mukaan riskienhallintaprosessi alkaa toimintaympäristön määrittämisellä. Tällä tarkoitetaan organisaation tarpeiden ja resurssien tunnistamista, sekä jokaisen toiminnon tunnistamista millä voi olla vaikutus riskeihin. Näiden lisäksi pitää määrittellä myös niin sanottu riskien kriteeristö, jolla tavallisesti riskienhallinnassa viitataan organisaation riskinottohaluun. Organisaation tulisi siis ennalta harkita millaista tapahtumataajuutta se voi sietää, minkä kokoi-

sia riskejä voi sietää, mikä on mahdollisten osakkeenomistajien tahtotila ja min-kälaisia riskien seurannaisvaikutuksia voi sietää. (SFS ISO 31000:2018, 14–16.) Alla olevassa kuvassa (Kuvio 1.) on kuvattu hyvin yksinkertaisesti nelivaiheinen riskienhallintaprosessi, mikä löyhästi perustuu ISO 31000-standardin mukaiseen riskienhallintaprosessiin.

Kuvio 1. Prosessikaavio riskienhallintaprosessista

Ilman riskien tunnistamista ei riskeihin olisi mahdollista varautua. Riskienhallintaprosessi alkaa siis mahdollisen riskin tunnistamisesta. Riskin tunnistamisen jälkeen on arvioitava riski. Tällä tarkoitetaan riskin seurausten suuruuden ja realisoitumisen todennäköisyyden arviointia. Onnistunut riskien arviointi on järjestelmällistä, toistuvaa ja sidosryhmien tietämystä hyödyntävää. Näin arvioinnissa on käytettävissä paras saatavilla oleva tieto. (SFS ISO 31000:2018, 16.) Tässä vaiheessa yleensä pyritään myös tunnistamaan syyt riskin takana (Juvonen ym. 2014, 20). On tavallista, että arviointiin käytetään asteikkoa 1–5. Tämä tarkoittaa sitä, että todennäköisyyttä arvioidessa arvo 1 on hyvin epätodennäköinen ja arvo 5 taas usein, esimerkiksi kerran kuussa tapahtuva tapahtuma. Sama ajatus toimii myös riskin vakavuutta arvioidessa eli arvo 1 on lievä riski, kun taas arvo 5 on kriittinen riski. Alla olevassa kuvassa (Kuvio 2.) on kuvattuna tyypillinen riskiarvioinnissa käytettävä laskukaava. Tämä laskentatapa ei ole täysin ongelmaton, sillä pelkästään tästä saatua tulosta ei voi pitää absoluuttisena totuutena,

kun riskienhallintaprosessin seuraavassa vaiheessa päätetään, mitä toimenpiteitä riskille tehdään. Saman tuloksen takana on myös erilaiset syyt, jolloin saman tuloksen saaneiden arvioiden vertaaminen ei ole niin suoraviivaista. Esimerkiksi jos todennäköisyys on 2 ja riskin vakavuus 5, on tulos 10. Tilanne on kuitenkin melko erilainen, mikäli todennäköisyys olisikin 5, mutta riskin vakavuus 2, vaikka tulos on myös 10. Laskukaava toimii kuitenkin hyvänä viitekehystenä riskienhallinnassa

$$\text{RISKI} = \text{TODENNÄKÖISYYS} * \text{RISKIN VAKAVUUS}$$

Kuvio 2. Tyypillinen riskiarviointiin käytettävä laskukaava

Kun riski on arvioitu ja sen vakavuus sekä todennäköisyys seurauksineen on tiedossa, pitää tehdä päätös varsinaisista riskienhallintatoimista. Käytännössä vaihtoehtoja ovat kappaleessa 3.1 mainitut keinot eli poistaminen, pienentäminen, välttäminen ja hyväksyminen. Mikäli riski on kokonaan poistettavissa, kannattaa se tehdä taloudelliset resurssit huomioiden. Toisinaan poistaminen voi olla todella kallista, jolloin on paikallaan arvioida, onko riskin realisoituminen taloudellisesti yhtä suuri menetys kuin riskin poistaminen. Riskin pienentämiskeinot ovat yleensä kannattavia, sillä ne eivät välttämättä taloudellisesti ole merkittäviä, mutta ennaltaehkäisevät riskin mahdollisen realisoitumisen. Tällaisesta käytännön esimerkkinä voi mainita henkilöstön koulutukset ja erilaiset varautumissuunnitelmat. Riski kannattaa toisinaan myös hyväksyä. Mikäli riskin poistamiseen tai pienentämiseen käytettävät resurssit ovat merkittävästi suuremmat kuin riskin realisoitumisen seuraukset, kannattaa riski hyväksyä. Tällöin riskiin voi jo varautua esimerkiksi toimintasuunnitelman avulla.

Viimeinen vaihe on riskin katselmointi ja raportointi. Katselmoinnin tarkoituksena on varmistaa aiemmin sovittujen käytänteiden toimeenpano. Raportoinnilla viitataan riskien ja niiden hallintatoimien systemaattiseen kirjaamiseen, jotta näitä voidaan analysoida sekä seurata kehittymisnäkökulmalla tulevaisuutta varten. (Juvonen ym. 2014, 19.) Tässä vaiheessa on myös hyvä pitää huolta, että tarpeellisille sidosryhmille kommunikoidaan riskiin tehty päätös.

3.3 Riskienhallinnan erikoispiirteet pienissä yrityksissä

Mikroyrityksissä korostuvat erilaiset riskit kuin suuremmissa yrityksissä. Erityisesti henkilöstöriskit ovat mikroyrityksiä ja muitakin pienyrityksiä uhkaava riskilaji. Tämä johtuu siitä, että liiketoiminnan kannalta oleellinen avainosaaminen saattaa olla yhden henkilön varassa ja varamiesjärjestelmää ei välttämättä ole. (Suomen Riskienhallintayhdistys). Erityisesti yrittäjien ja pienten yritysten tulisi varautua henkilöstöriskien realisoitumiseen siten, että liiketoiminnan jatkuvuus olisi turvattu (Juvonen ym. 2014, 73). Kuten kappaleessa 3.1.1 mainittiin voi avainhenkilön menettäminen tai tuuraajan puuttuminen pahimmillaan keskeyttää koko liiketoiminnan tai vähintään haitata sitä huomattavasti. Tämä on seurausta niin sanotun hiljaisen tiedon menettämisestä. Hiljaisella tiedolla tarkoitetaan perehtymisen ja kokemuksen avulla saatua tiedostamatonta osaamista sekä taitoja, joita on vaikea sanoittaa (Kesti 2013, 42). Juvosen ym. (2014) mukaan yrittäjän on kannattavaa siirtää osan tällaisista riskeistä vakuutusyhtiölle esimerkiksi henkilökeskeytysvakuutuksella, jonka tarkoitus on turvata taloudellinen tilanne avainhenkilön työkyvyttömyyden varalta. Alttiimpia tälle riskille ovat yksin työskentelevät henkilöt, sillä tällöin koko liiketoiminta on täysi riippuvaista tästä henkilöstä, eikä kukaan muu ole kyvykäs hoitamaan näitä työtehtäviä. Näissä tapauksissa myös riski uupumukseen on erittäin suuri, kun työ ja vastuu kasautuvat yhden henkilön harteille.

Siinä missä suuren organisaation riskienhallinta voi keskittyä lähinnä yritystoiminnan jatkuvuuden turvaamiseen täytyy mikroyrittäjän miettiä myös henkilökohtaista ja yrityksen taloutta. Tämä korostuu etenkin pienissä yrityksissä. Yritykselle olisi hyvä olla luotuna suunnitelma, millä varaudutaan pahimpaan mahdolliseen skenaarioon niin oman talouden, yrityksen talouden, kun yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta.

ISO 31000-standardista voi olla myös osin hyötyä mikroyritysten riskienhallinnalle. Esimerkiksi standardista löytyvän riskienhallinnan perusprosessin voi toteuttaa myös mikroyrittäjä tai yksinyrittäjä. Osin standardi kuitenkin keskittyy esimerkiksi resursointiin ja sidosryhmiin, mikä ei välttämättä kosketa yksinyrittäjää

tai mikroyrittäjää. Standardista saa kuitenkin hyvät raamit riskienhallintaa varten minkä kokoiseen yritykseen tahansa.

3.4 Maailmantilanteen vaikutus talouteen ja mikroyrityksiin

Viimeiset muutamat vuodet tulevat jäämään historiankirjoihin maailmaa kohdanneiden kriisien vuoksi. Vuonna 2020 COVID-19 levisi pandemiaksi mullistaen miljardien ihmisten elämän. Kun viimein alkuvuodesta 2022 yhteiskunnat alkoivat jälleen avautumaan ja palaamaan normaaliin kohtasi maailmaa seuraava kriisi Venäjän aloittaessa sotatoimet Ukrainassa. Tämä tilanne jatkuu edelleen ja vaikutuksia maailmantalouteen pitkällä tähtäimellä voi vain arvailla.

COVID-19-pandemian eli tutummin koronapandemian leviämisen estämiseksi tehtiin poikkeuksellisia toimia niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Viruksen estämiseksi monissa maissa rajoitettiin yksilöiden liikkumisvapautta ja liiketoiminnan harjoittamista. Näiden erilaisten määräysten ja kuluttajien varovaisuuden vuoksi maailmantalous koki äkkipysähdyksen. Erityisesti palvelualojen yritykset kärsivät tilanteesta, kun ihmiset jäivät kotiin ja välttivät ylimääräisiä ihmiskontakteja vapaaehtoisesti tai valtion määräysten vuoksi. Epävarmuuden lisääntyessä kulutus laskee ja yritysten investointikysyntä supistuu. Koronapandemia aiheutti laajasti lomautuksia, sekä työttömyyttä ja sen uhkaa. (Korhonen & Virolainen 2020.) Äkillinen asiakaskato ja juoksevat kiinteät kulut asettivat yrittäjät ahdinkoon. Etenkin sellaiset yritykset, joilla ei ollut taloudellista puskuria, olivat melko pian pulassa tämän arvaamattoman tilanteen edessä.

Koronapandemian aiheuttama pahin taantuma oli jo voitettu Suomessa, kun seuraava kriisitilanne alkoi. 24. helmikuuta Venäjän hyökätessä Ukrainaan. Humanitäärisen kriisin lisäksi sota aiheuttaa jatkuvaa epävarmuutta globaaliin taloustilanteeseen. Lopulliset talousvaikutukset kokonaisuudessaan tulevat selviämään vasta kun sota on ohi. Ennen sitä on käytännössä mahdotonta arvioida rahallisesti esimerkiksi pakotteiden ja vastapakotteiden suoraa sekä epäsuoraa vaikutusta. Todennäköisesti sodan vaikutukset Suomen talouteen ovat moninaiset, eivätkä vain rajoitu Venäjän kauppaan. Sota, pakotteet ja vastapakotteet nosta-

vat raaka-aineiden ja energian hintoja ja hankaloittavat raaka-aineiden sekä muiden tuotantotarvikkeiden saantia. Nämä ovat inflaatiota entisestäänkin kiihdyttäviä tekijöitä. Sodasta aiheutuva epävarmuus vaikuttaa negatiivisesti myös investointihaluihin ja kulutukseen. (Euro & Talous 2022.)

On selvää, että edellä mainitut tekijät vaikuttavat myös mikroyrittäjiin. Äkillinen asiakasvirtojen pysähtyminen, etenkin palvelualoilla, näkyi ja mahdollisesti näkyy vielä tämänkin vuoden tilinpäätöksissä. Koronapandemian seuraukset eivät kuitenkaan lakimuutoksen vuoksi näkyneet heti konkurssitilastoissa. Toukokuussa 2020 astui voimaan väliaikaislaki, joka vaikeutti yritysten hakemista konkurssiin. Muutos tehtiin konkurssilain (120/2004) 2 luvun 3 §. Tässä säädetään maksukyvyttömyysolettamasta. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, ettei maksukehotuksen laiminlyönti muodostanut maksukyvyttömyysolettamaa yhtä nopeasti kuin ennen. Poikkeuslaissa aikamääräksi pidennettiin kolmekymmentä päivää. Schönbergin artikkelista (2021) kävi ilmi, että verrattaessa vuotta 2020 vuoteen 2019, näkyi koko maassa selkeä lasku konkurssihakemusten määrässä. Artikkelissa ennustettiin myös konkurssihakemusten määrän nousevan, mutta valtavaa rysäystä ei olisi odotettavissa. Tilastokeskuksen julkaisun (2022) mukaan konkurssien määrä on kuitenkin jatkanut laskuaan, kun verrataan tammi-helmikuun 2022 tilannetta viime vuonna samoihin aikoihin. Laskua oli 3,1 prosenttia. (Tilastokeskus 2022.) Konkurssia ei kuitenkaan voi pitää ainoana mittarina koronapandemian vaikutuksia arvioidessa.

Koronapandemian lisäksi Ukrainan sota ja sen seuraukset heijastuvat pienten yritysten arkeen. Kohonneet polttoainekustannukset vaikuttavat enemmän tai vähemmän jokaiseen yritykseen, sillä nousu vaikuttaa vähintään tuotteiden ja raaka-aineiden hintaan. Aiemmin mainitut sodan muut vaikutukset, kuten inflaatio ja investointihaluttomuus näkyvät myös suoraan yritysten arjessa. Erityisesti mikroyrittäjien kohdalla nämä aiheuttavat tilanteen, jossa yritystä ei esimerkiksi pystytä kehittämään tai parantamaan niin, että se vastaisi paremmin kysyntää tai selviäisi kustannustehokkaammin arjestaan. Mikroyrityksillä voi ajatella olevan pienemmät resurssit suurempiin yrityksiin verrattaessa, joten esimerkiksi raaka-aineen hinnannousu tai saatavuusongelmat saattavat aiheuttaa merkittävää haittaa yritystoiminnalle. Joissakin tapauksissa yritystoiminta voidaan jopa joutua

keskeyttämään, mikäli edellä mainittujen syiden vuoksi siitä tulee kannattamattomaksi.

4 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TOTEUTUSTAPA

4.1 Tutkimusmenetelmä

Määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimusmenetelmä selittää ilmiöitä ja asioita numeraalisesti, teknisesti ja kausaalisesti. Tutkimusmenetelmän tavoitteena on kuvailla numeraalisesti asiaa, asiaan liittyvää muutosta tai vaikutusta toiseen asiaan. Kyselylomake on yleisimpiä määrällisen tutkimusmenetelmän aineistonkeruutapa. Muita aineistonkeruutapoja on systemaattinen havainnointi sekä valmiiden rekisterien ja tilastojen hyödyntäminen. (Vilka 2021, 76, 180.)

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimusmenetelmän tavoite on ymmärtää yksilön tai ryhmän toimintaa eri merkitysten eli laatuojen avulla. Laatuja voi olla esimerkiksi halut, arvot, uskomukset ja ihanteet. Laadullisen tutkimusmenetelmän aineistonkeruutapoja ovat esimerkiksi erilaiset haastattelut ja havainnointitavat. (Vilka 2021, 114, 177.)

4.2 Tutkimusmenetelmän ja -tavan valitseminen

Tässä opinnäytetyössä on käytössä pääasiassa kvantitatiivinen eli määrällinen tutkimusmenetelmä. Tähän tutkimusmenetelmään päädyimme, sillä sen koettiin olevan käytännön syistä ja maailmantilanteeseen nähden sopivin tapa tutkimuksen suorittamiseen. Aineistonkeruumenetelmäksi valikoitui mikroyrittäjille kohdistettu kysely. Kysely toteutettiin verkossa, sillä tällä tavalla on saavutettavissa laaja vastaajakunta. Verkkokyselyyn vastaaminen ei myöskään ole aikaa vievää tai vaadi vastaajalta erikoisjärjestelyitä tai muuta erillistä vaivannäköä. Nykypäivänä on perusteltua odottaa, että jokaiselta yrittäjältä löytyy vastaamiseen soveltuva laite kuten älypuhelin tai tietokone. Samalla pystyimme välttämään turhat lähikontaktit koronapandemian vuoksi.

Vaikka tutkimusmenetelmä pääasiallisesti oli kvantitatiivinen siihen, liittyi myös vahvasti kvalitatiivisia piirteitä. Kyselyn seitsemästä kysymyksestä viiteen oli mahdollista vastata myös kirjoittamalla. Tällä tavalla vastauksiin saatiin peruste-

luja ja syvyyttä sekä täysin uusia näkökulmia, joita pelkästään valmiit vastausvaihtoehdot eivät tarjonneet. Kahden tutkimusmetodin yhdistelmällä pääsimme haluttuun lopputulokseen, kun aihetta sai tutkittua selkeästi numeraalisesti prosenttein, mutta samalla avoimet vastaukset toivat perusteluita ihmisten valinnoille ja näin selittivät ilmiötä syvemmin.

Kyselyn olisimme voineet suorittaa myös kokonaan kvalitatiivisella tutkimusmenetelmällä, mikä olisi tarkoittanut valmiiden vastausvaihtoehtojen sijasta vain avoimia kysymyksiä tai aineiston analysointia täysin tekstimuodossa (Kananen 2011, 15). Tutkimuskysymystä mietittäessä koettiin kuitenkin prosentuaalisesti tulosten esittäminen selkeämpänä ratkaisuna.

Kyselylomake aineistonkeruumenetelmäksi sopii hyvin silloin kun halutaan saada tietoa kohderyhmän mielipiteistä, arvoista, asenteista ja kokemuksista. Tällöin materiaali tutkimusta varten saadaan numeerisessa muodossa. Verkossa toteutetun kyselyn etuna on, että sen toteutus on selkeää ja nopeaa. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2020, 25.)

Kysymykset tiedonkeruussa ovat ensiarvoisen tärkeä osa tutkimuksen luotettavuuden ja laadun kannalta. Kysymysten tulee olla selkeitä ja helposti ymmärrettäviä ja niiden toimivuus on syytä varmistaa huolella. Erityistä huomiota tulee kiinnittää siihen, että vastaaja ymmärtää kysymykset oikein, vastaajalla on kysymysten vastaamiseen tarvittava tieto ja hän haluaa jakaa tietonsa. Haasteeksi internet-kyselyssä voi muodostua vastausprosentti, mikä on monesti alhainen ja kerätty tiedon määrä kohtalainen. Ennakkoinformaation kannattaa panostaa, koska sen turvin voidaan vastausprosenttia saada parannettua. Jos vastausprosentti jää kovin pieneksi, tutkimukset luotettavuus kärsii. (Kananen 2010, 93–95.)

4.3 Kyselytutkimuksen toteuttaminen

Tutkimus toteutettiin täysin anonyyminä. Kyselyn jakelussa hyödynnettiin pienyrittäjien verkostoja, kuten yhdistysten sosiaalisen median tilejä ja muita yrittäjäaiheisia ryhmiä. Aineisto kerättiin kyselylomakkeella, joka toteutettiin internetissä

Webropolissa, josta vastaukset voitiin tallentaa suoraan Excel-tiedostoon analyysiä varten.

Kysely pidettiin tarkoituksena yksinkertaisena ja kysymyksistä sekä vastausvaihtoehtoista muotoiltiin sellaiset, etteivät ne jätä vastaajalle merkittävää tulkinnan varaa tai ohjaile vastaajaa. Kysely pidettiin tietoisesti myös lyhyehkönä, sillä koimme tämän nostavan vastaajien määrää. Kyselyyn vastausaika oli rajattu puoleentoista viikkoon, jonka jälkeen tutkimus asetettiin sulkeutumaan. Tällä varmistettiin, että kaikki vastaukset ovat mukana aineiston analysoinnissa.

Tiedostimme, että verkkokyselyyn liittyy riskejä. On tyypillistä, että esimerkiksi avoimiin kysymyksiin ei vastata ollenkaan tai vastaukset ovat lyhyitä ja pintapuolisia. Halusimme kuitenkin ottaa riskin, sillä internet-kysely oli maailmantilanteeseen nähden järkevin vaihtoehto. Kyselylomake muutti muotoaan matkan varrella, mutta lopulta päädyimme versioon, missä valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi on myös mahdollisuus avoimille vastauksille (Liite 1). Tekstivastausta emme kuitenkaan asettaneet pakolliseksi, sillä koimme tämän vastausprosenttia kasvattavaksi tekijäksi.

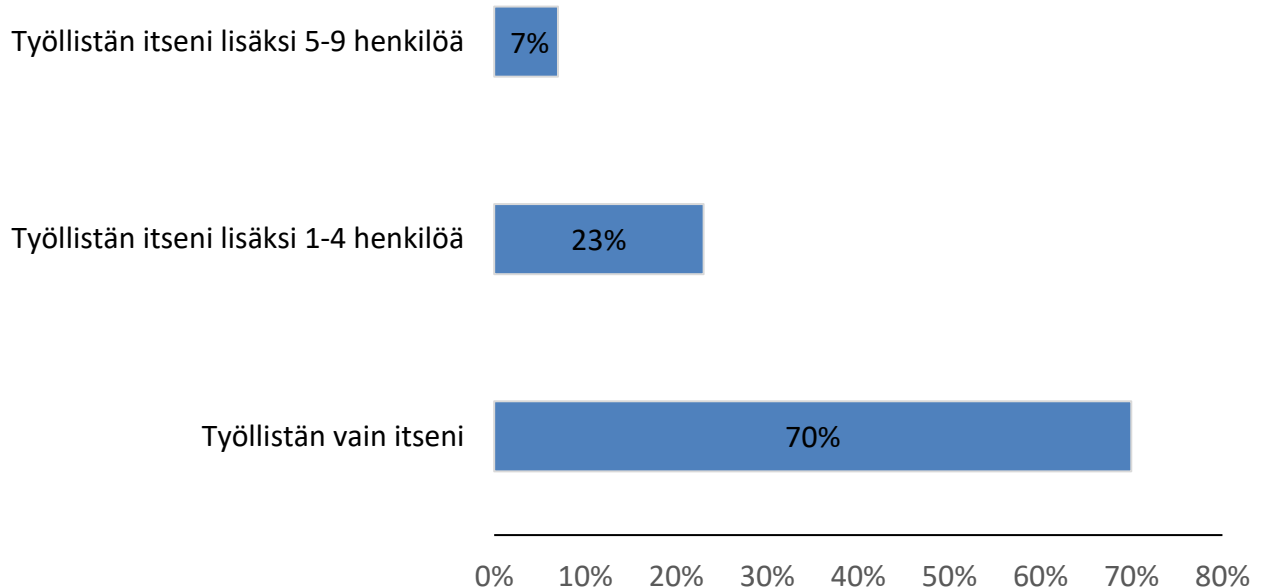
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

5.1 Yleistä tuloksista

Kyselytutkimuksessa oli yhteensä seitsemän kysymystä, joihin viiteen oli mahdollista vastata myös kirjoittamalla valmiiden vastausvaihtoehtojen lisäksi. Kyselytutkimukseen vastasi lopulta yhteensä 103 yrittäjää. Tässä kappaleessa selkeyden ja yksinkertaisuuden takaamiseksi esitetään kysymys kerrallaan vastausjakamat prosentuaalisesti kuvaajien kera, sekä sanallisesti auki kirjoitettuna. Kyselylomake on opinnäytetyön liitteenä.

5.2 Tulokset

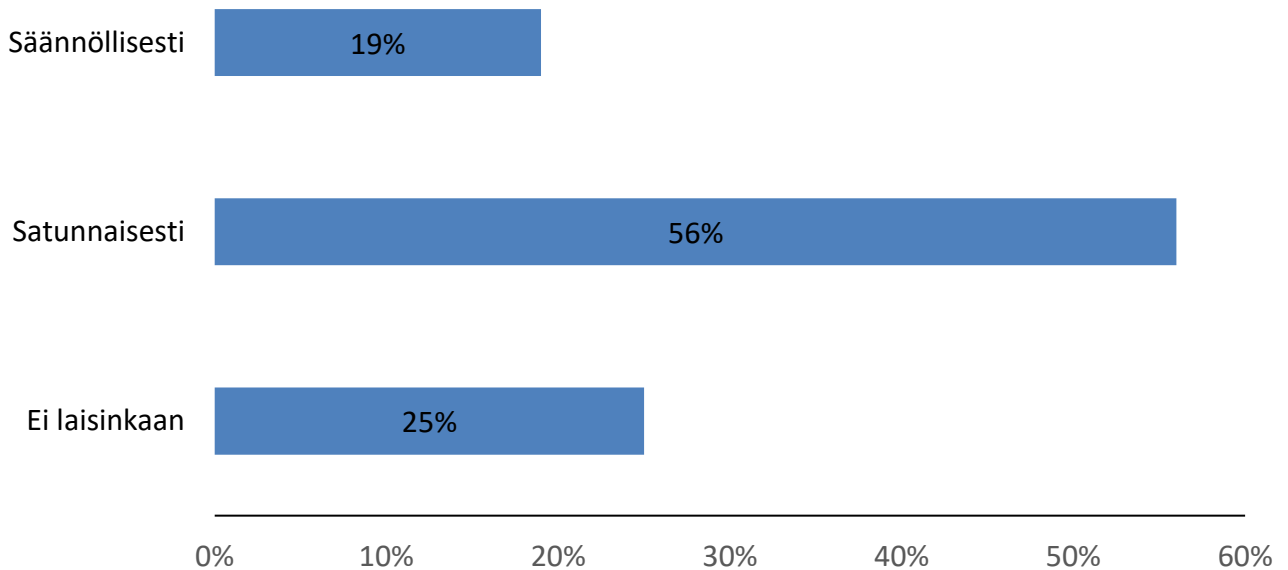
1. Kuinka monta henkilöä yrityksessäsi työskentelee?

Kuvio 3. Kyselytutkimuksen ensimmäisen kysymyksen vastausjakauma

Kyselytutkimuksen ensimmäisessä kysymyksessä selvitettiin yrityksen kokoa (Kuvio 3). Tutkimuksen kannalta tämä oli tärkeä tieto, sillä ennakoimme yrityksen koolla olevan merkitystä tuloksiin. Kyselyyn vastanneista yrittäjistä valtaosa, yli 70 prosenttia, työllisti vain itsensä. Tämä tarkoittaa, että 72 vastaajaa oli yksinyrittäjiä. 23 prosenttia vastanneista työllisti itsensä lisäksi 1–4 henkilöä ja vain seitsemän prosenttia vastanneista työllisti itsensä lisäksi 5–9 henkilöä.

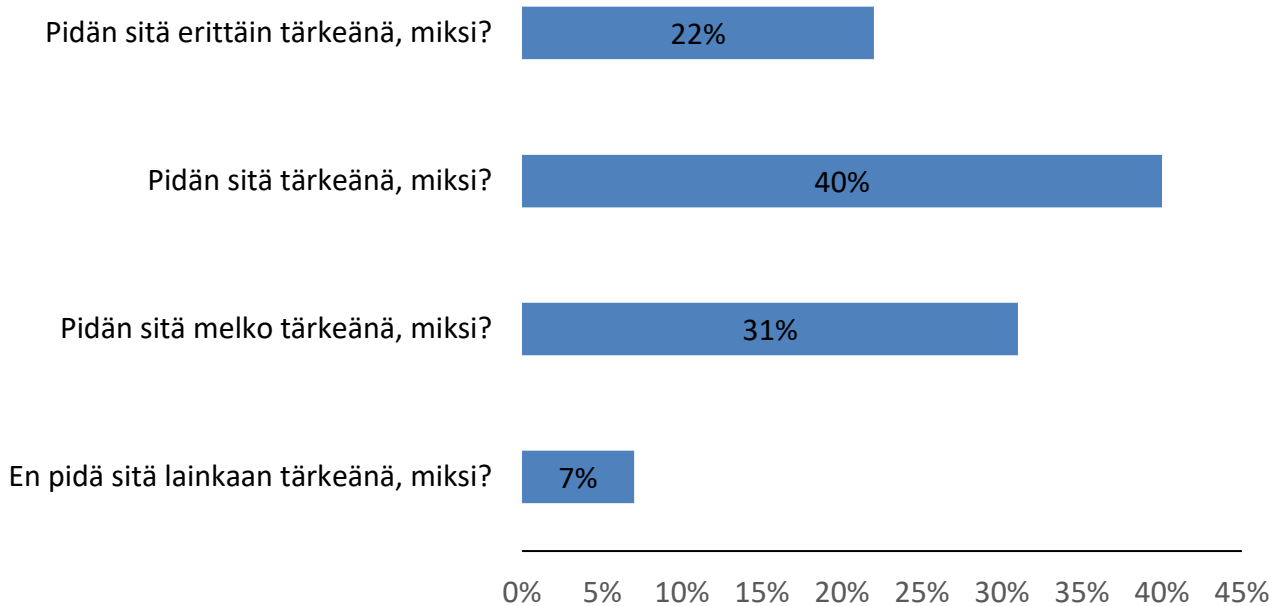
2. Käytetäänkö yrityksessäsi aikaa riskienhallintaan?

Kuvio 4. Kyselytutkimuksen toisen kysymyksen vastausjakauma

Toisessa kysymyksessä selvitettiin kuinka yrittäjät tällä hetkellä käyttävät aikaansa riskienhallinnan parissa (Kuvio 4). Kysymys on tutkimuksen kannalta merkittävä, sillä se kertoo suoraa riskienhallinnan nykytilasta. Kysymyksen mukana oli lyhyt kuvaus riskienhallinnan määritelmästä. Yli puolet vastaajista kertoi käyttävänsä aikaa riskienhallintaan satunnaisesti, kun taas 25 prosenttia vastaajista ei käyttänyt siihen laisinkaan aikaa. Säännöllisesti tähän käytti aikaa vain 19 prosenttia vastaajista.

3. Millaisena koet riskeihin varautumisen merkityksen liiketoiminnalle?

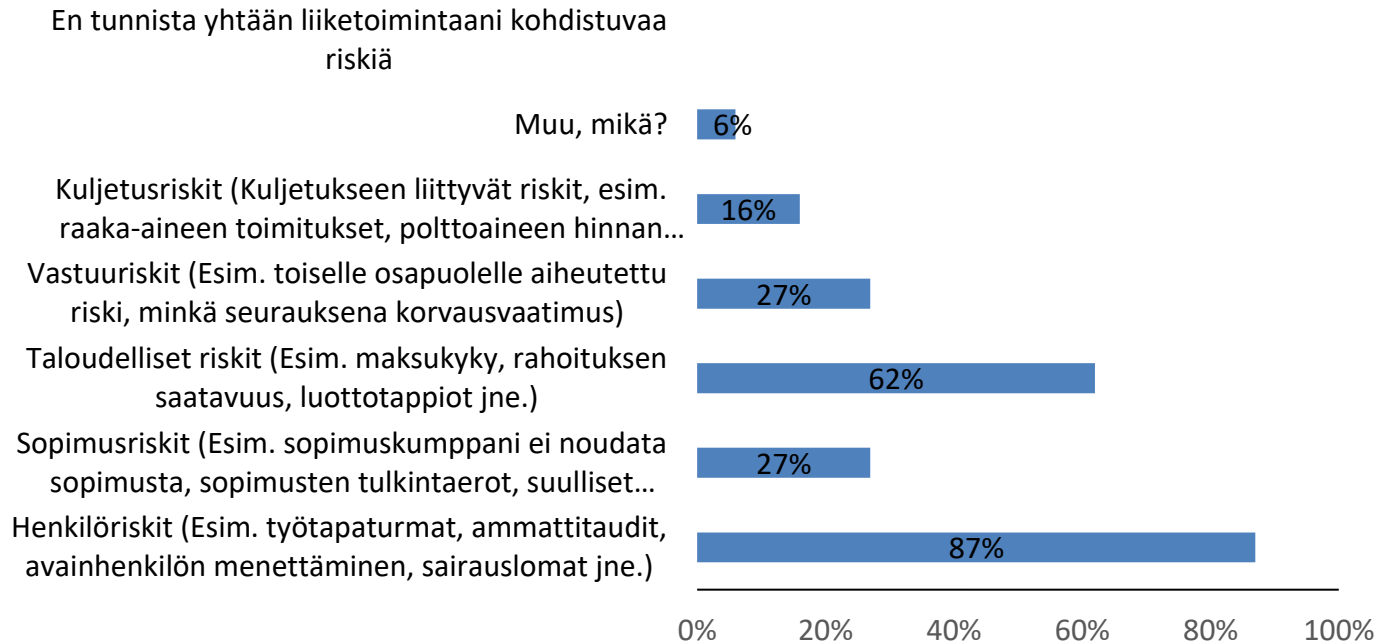
Kuvio 5. Kyselytutkimuksen kolmannen kysymyksen vastausjakauma

Kolmannessa kysymyksessä kartoitettiin yrittäjien mielipidettä riskeihin varautumisen merkityksestä (Kuvio 5). Vain seitsemän prosenttia vastaajista oli sitä mieltä, ettei pidä riskeihin varautumista lainkaan tärkeänä. Suuri osa eli 40 prosenttia vastaajista piti riskeihin varautumista tärkeänä liiketoiminnan kannalta. 31 prosenttia piti sitä melko tärkeänä ja 22 prosenttia erittäin tärkeänä.

Tässä kysymyksessä vastaajalla oli myös mahdollisuus perustella valintansa. Kolmekymmentäviisi vastaajaa perusteli valintansa. Neljä vastaajaa perusteli valintansa siitä joukosta, joiden mielestä riskeihin varautuminen ei ole lainkaan tärkeää. Perusteluita olivat ”Jos ei toimi niin uutta matoa koukkuun”, ”Asioita, joihin en ennakolta kuitenkaan pysty vaikuttamaan”, ”Suurin riski yritykselleni olisi oma pitempiaikainen sairastuminen tai loukkaantuminen” ja ”Pieni yritys, jos itselle tapahtuu jotain, yritystoiminta pysähtyy”.

Vastaajat, jotka pitivät riskeihin varautumista melko tärkeänä, tärkeänä tai erittäin tärkeänä puolestaan perustelivat valintaansa yhteensä 31 kertaa. Vastauksissa korostui ymmärrys siitä, että pieneltä tuntuva ongelma voi koitua pienen yrityksen kohtaloksi, huoli yritystoiminnan jatkuvuudesta ja omasta taloudellisesta tilanteesta sekä koronapandemian mukanaan tuomat ”opetukset”.

4. Rastita vaihtoehtoista riskilajit, joiden tunnistaat uhkaavan omaa yritystoimintaasi. Valitse 1–3 kriittisintä riskiä.

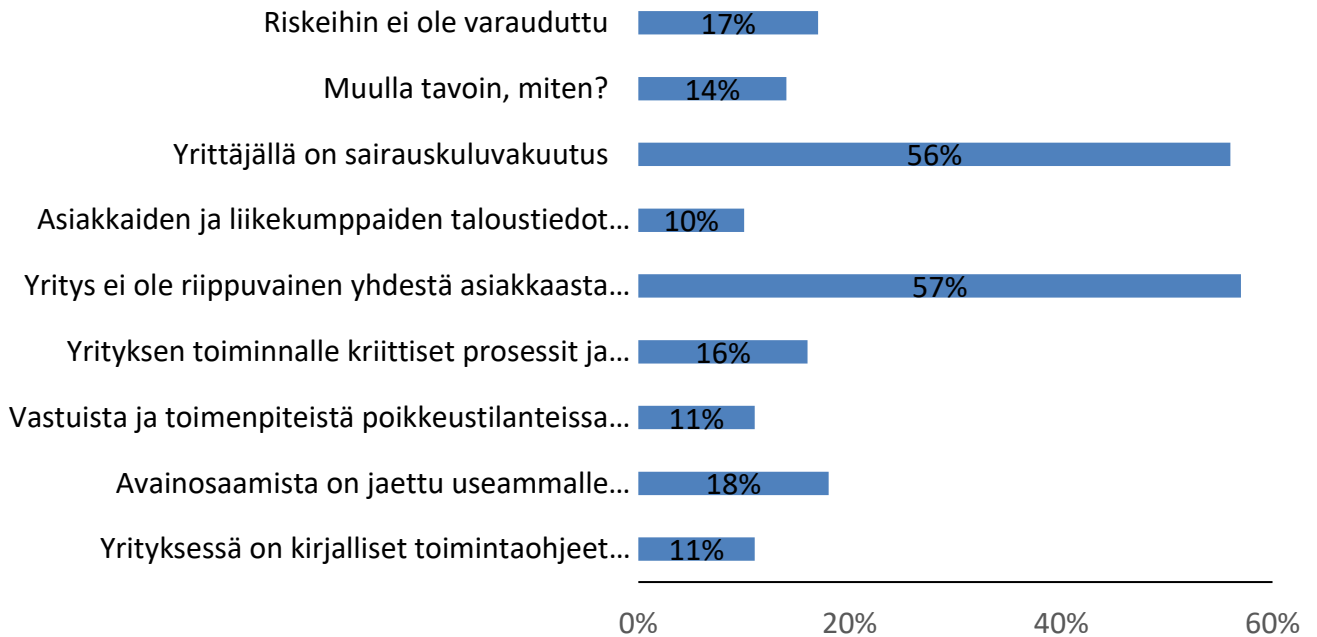

Kuvio 6. Kyselytutkimuksen neljännen kysymyksen vastausjakauma

Neljännessä kysymyksessä pyydettiin tunnistamaan omaa liiketoimintaa uhkaavia riskilajeja (Kuvio 6). Selkeästi suurimmiksi riskilajeiksi kyselyssä nousivat henkilöriskit ja taloudelliset riskit. Jopa 87 prosenttia vastaajista piti henkilöriskejä yritystoimintaansa kohdistuvana riskinä. 62 prosenttia vastaajista tunnisti taloudelliset riskit yhdeksi yritystoimintaa uhkaavaksi tekijäksi. Sopimus- ja vastuuriskit ovat jaetulla kolmannella sijalla molempien kerättyä 27 prosenttia vastauksista. Kuljetusriskit valitsi 16 prosenttia vastanneista. Kukaan ei vastannut, ettei tunnistaisi yhtäkään liiketoimintaansa uhkaavaa riskiä.

Myös tähän kysymykseen oli sisälletty erillinen vastauskenttä tekstivastauksille. Kuusi vastaajaa kertoi ”Muu, mikä?” kysymykseen oman vastauksensa. Näistä vastauksista nousi esiin esimerkiksi työvoimapula, tietosuojariskit ja kuluttajien maksukyvyyn alenemisen riski.

5. Millä tavoin yrityksessäsi on varauduttu riskeihin?

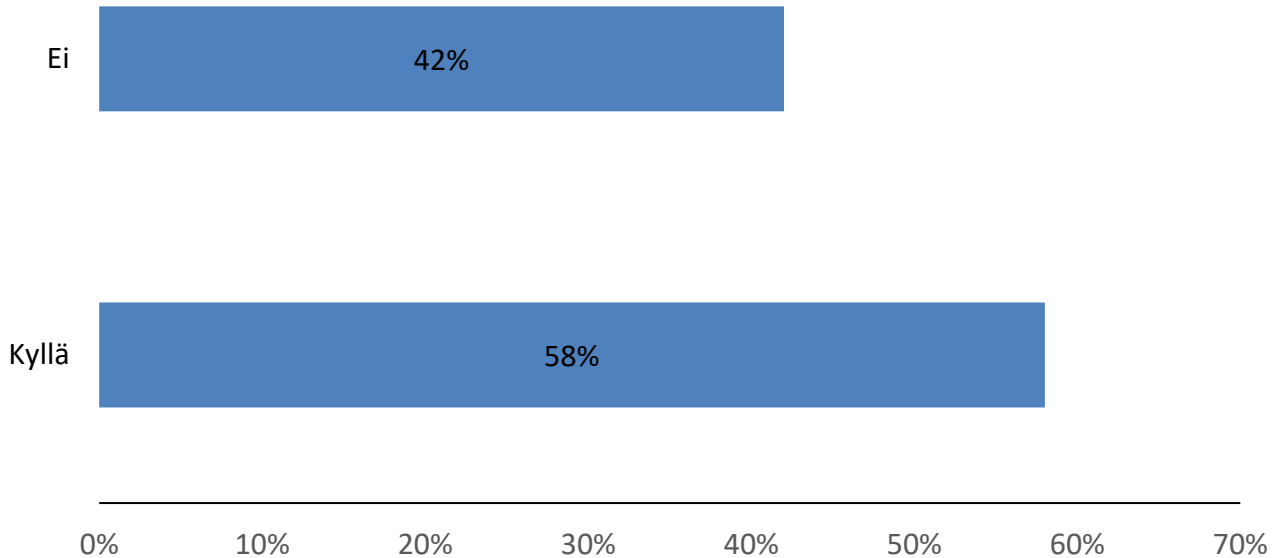

Kuvio 7. Kyselytutkimuksen viidennen kysymyksen vastausjakauma

Kyselyn viidennen kysymyksen oli tarkoitus kartoittaa riskeihin varautumisen tapoja (Kuvio 7). Suurimpia riskeihin varautumiskeinoja yrittäjillä kyselyn mukaan on se, ettei yritys ole riippuvainen yhdestä asiakkaasta tai alihankkijasta sekä yrittäjän sairauskuluvakuutus. Nämä vaihtoehdot valitsivat yli puolet vastaajista. 17 prosenttia vastaajista ei ole varautunut riskeihin laisinkaan. Muut vaihtoehdot saivat melko tasaisesti vastauksia 10–18 prosenttia. Vain 10 prosenttia vastaajista tarkistaa asiakkaiden tai liikekumppaneiden taloustietoja. 18 prosenttia vastaajista on voinut jakaa avainosaamisen useammalle henkilölle.

Myös tässä kysymyksessä oli mahdollisuus antaa oma tekstivastaus. Vastaajista 14 kirjoitti oman vastauksen. Vastauksissa mainittiin muut vakuutukset, puskuri-rahasto, säästöt ja jatkuva koulutus.

6. Oletko tyytyväinen riskienhallinnan tasoon yrityksessäsi?

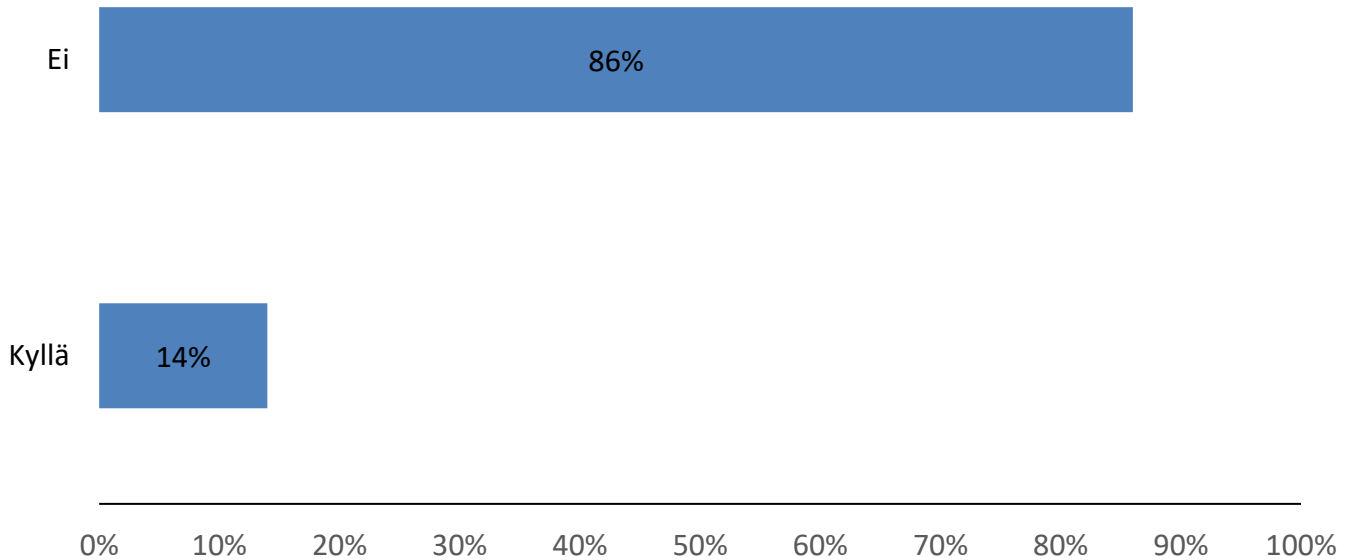

Kuvio 8. Kyselytutkimuksen kuudennen kysymyksen vastausjakauma

Kuudes kyselytutkimuksen kysymys selvitti yrittäjien tyytyväisyyttä riskienhallinnan tasoon yrityksessään (Kuvio 8). Tämän kysymyksen vastausjakauma oli melko tasainen. 58 prosenttia vastaajista kuitenkin koki olevansa tyytyväisiä riskienhallinnan tasoon yrityksessään. 42 prosenttia vastaajista ei ollut tyytyväisiä riskienhallinnan tasoon.

Vastaajat saivat halutessaan perustella vastauksensa. Perusteluita kertyi kaksikymmentäyksi kappaletta. Kolmetoista riskienhallinnan tasoon tyytymätöntä vastaajaa perusteli valintaansa. Vastauksista kävi ilmi, että moni kokee vielä riskienhallinnassa olevan parantamisen varaa. Siellä mainittiin myös, etteivät taloudelliset resurssit mahdollista asiaan paneutumista, dokumentaatiossa on puutteita ja ettei asiaa ole tullut edes ajatelleeksi. Kahdeksan tyytyväistä vastaajaa perusteli vastaustaan esimerkiksi vakuutusten ja taloudellisen puskurin kautta.

7. Olisitko valmis ostamaan yrityksellesi riskienhallintasuunnitelman esimerkiksi vakuutusyhtiöltä tai konsultilta?

Kuvio 9. Kyselytutkimuksen seitsemännen kysymyksen vastausjakauma

Kyselyn viimeinen eli seitsemäs kysymys oli mukana kyselyssä selvittämässä yrittäjien kiinnostusta ulkopuolista palveluntarjoajaa kohtaan (Kuvio 9). Jopa 86 prosenttia eli valtaosa kyselyyn vastanneista oli sitä mieltä, ettei olisi valmis ostamaan riskienhallintasuunnitelmaa esimerkiksi vakuutusyhtiöltä tai konsultilta. Vain 14 prosenttia vastaajista olisi valmis tällaisen ostamaan.

Viisitoista vastaajaa perusteli valintansa. Kolme myönteisesti asiaan suhtautunutta perustelivat valintaansa seuraavasti: "Ulkopuolinen näkee asiat aina eri lailla kuin itse", "Ehkä jos näkisi tarpeelliseksi" ja "Jos se olisi kohtuuhintainen ja oman alan ammattilaiselle tarkoitettu". Kielteisesti asiaan suhtautuneet perustelivat vastauksensa kaksitoista kertaa. Vastauksissa toistui taloudellinen näkökulma eli sitä ajateltiin rahanmenona tai oletettiin kalliiksi. Osa vastaajista myös kokee itse tuntevansa yrityksensä ja alansa parhaiten, eikä koe ulkopuolisen tuovan tähän lisää arvoa.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimuskysymyksemme "miten mikroyritykset ovat varautuneet riskeihin?" ja "kuinka tärkeäksi riskienhallinta mielletään mikroyrityksissä?" sai tutkimuksen myötä vastauksensa. Saimme tutkimuksen myötä tietoomme käytännön keinoja, miten mikroyrittäjät varautuvat riskeihin sekä minkälaisia uhkia he liiketoiminnassaan tunnistavat. Tärkeyden kokemuksesta oli suora kysymys, jota käytäntöä ajatellen tuki myös kysymykset esimerkiksi ajan käytöstä ja riskienhallintakeinoista sekä tyytyväisyyden tasosta.

Tutkimuksen taustalla oli ennakko-oletus siitä, ettei pienemmät yrityksen panosta Suomessa riskienhallintaan. Kyselystä saadut vastaukset vahvistivat tätä oletusta. Suurin osa eli noin 93 prosenttia kyselyyn vastanneista työllisti itsensä tai itsensä lisäksi 1–4 henkilöä. Kuten johdannossa jo mainittiin, on tilastokeskuksen mukaan suomalaisista yrityksistä 94,3 prosenttia mikroyrityksiä. Vastausjakauma tukee tätä kokorakennetta. Vastausjakauma vastasi myös odotuksiamme.

Toisessa kysymyksessä selvitettiin yritysten riskienhallintaan käyttämää aikaa. Huolestuttavaa oli huomata, että neljännes kyselyyn vastanneista yrittäjistä ei käytä laisinkaan aikaa riskienhallintaan. Suurin osa tästä ryhmästä oli yksinyrittäjiä. Toisaalta tämä vahvisti ennakko-oletustamme riskienhallinnan puutteellisesta hoidosta. Riskienhallintaa satunnaisesti tekee yli puolet vastaajista ja suurin osa näin vastanneista oli myös yksinyrittäjiä. Tavallaan tämäkin vahvistaa oletustamme siitä, että pienimmillä mikroyrityksillä ei ole resursseja säännölliseen riskienhallintaan. Puolestaan 5–9 henkilöä itsensä lisäksi työllistävästä lähes kaikki vastasi käyttävänsä aikaa riskienhallintaan säännöllisesti. Kyselyssä oli huomattavissa trendi, jonka mukaan mitä enemmän työntekijöitä yritys työllistää, sitä säännöllisemmin riskienhallintaan käytettiin aikaa ja sitä tärkeämpänä sitä pidettiin. Yksikään 5–9 henkilöä työllistävä yrittäjä ei vastannut, ettei käyttäisi aikaa riskienhallintaan laisinkaan.

Kolmanteen kysymykseen tuli suurin määrä tekstivastauksia, sillä yhteensä kolmekymmentäviisi vastaajaa perusteli vastauksensa. Neljä perustelijoista kuului

siihen vastaajaryhmään, jonka mielestä riskienhallinta ei ole laisinkaan tärkeää. Perusteluista on tulkittavissa ymmärtämättömyys riskienhallintakeinoja kohtaan. Tämä on havaittavissa erityisesti vastausten perusteluista, sillä esimerkiksi erään vastaajan mielestä riskit ovat sellaisia, joihin ei ennalta voi vaikuttaa. Tästä ja muista samankaltaisista perusteluista voi päätellä, ettei riskienhallinnan perusidea ole vastaajalle selvillä. Perusteluista on myös nähtävissä, että vastaajat ovat yksinyrittäjiä. Toisaalta on myös mahdollista, etteivät näin vastanneet ymmärtäneet kysymystä oikein. Kysymyksen yhteyteen olisi voinut antaa esimerkkejä varautumiskeinoista, sillä nyt on mahdollista, etteivät vastaajat ymmärtäneet mitä riskeihin varautuminen tarkoittaa.

Suurin osa vastaajista piti riskeihin varautumista tärkeänä yritystoiminnan kannalta. Puolet näin vastanneista myös perusteli valintansa. Perusteluissa korostui erityisesti taloudellinen huoli. Näistä vastauksista pystyi myös tulkitsemaan, että vastaajilla oli hyvä käsitys siitä mitä riskienhallinta on ja miksi se on yritystoiminnan jatkuvuuden kannalta tärkeää. Perusteluissa oli nimittäin käytetty esimerkkejä liike-elämän käytännön uhista ja tuotiin ilmi riskien syy-seuraussuhteita, esimerkiksi mahdollisten henkilöriskien realisoitumisen seuraamuksia. Mitä tärkeämpänä vastaaja piti riskeihin varautumista, sitä syvällisemmin vastaus oli perusteltu. Tämä sama ilmiö näkyi myös perusteluiden määrässä eli erittäin tärkeänä riskeihin varautumista pitävät vastaajat perustelivat vastauksensa useimmin.

Neljännessä kysymyksessä vastaajia pyydettiin tunnistamaan omaa liiketoimintaa uhkaavia riskilajeja. Jokainen vastaaja on valinnut noin kahdesta kolmeen riskilajia. Henkilöriskit kokivat uhaksi liki 90 prosenttia vastaajista. Tämä vastausmäärä tuki ennako-oletustamme pienten yritysten riskeistä, vaikka vastausprosentin olisi voinut olettaa olevan jopa sata prosenttia. Henkilöriskit ovat kuitenkin pienissä yrityksissä suuresti korostuva uhka. Muu-vastausvaihtoehdon vastauksista puolet olivat henkilöriskejä, esimerkiksi työvoimapula ja osaamisen kehittäminen.

Kuljetusriskien oletimme korostuvan enemmän, mutta vain 16 prosenttia koki tämän kriittiseksi riskiksi. Koronapandemian aikana koettu konttipula ja myöhem-

min sodan aiheuttama polttoaineiden hinnannousu on nostanut merkittävästi kuljetusten hintoja. On kuitenkin toimialariippuvaista kuinka paljon kuljetusriskit näkyvät yrityksen arjessa. Toisille yrityksille merkitys voi olla merkittävästi suurempi kuin toisille. Kyselyn aikaan vastaajat eivät vielä huomanneet merkittävää vaikutusta liiketoimintaan.

Myös taloudelliset riskit olivat ennako-oletuksemme mukaan yksi suurimmista tunnistetuista riskilajeista. Tämä on odotettavissa oleva tulos, sillä etenkin pieneen yritystoimintaan liittyy vahvasti taloudelliset riskit. Yhteensä 62 prosenttia vastaajista koki taloudelliset riskit uhaksi. Kyselyn tekstivastauksissa nousi esiin, että taloudellisiin ongelmiin on varauduttu yllättävän hyvin esimerkiksi puskurirahastoilla ja säästämällä sekä vakuuttamisella. Aluksi henkilö- ja talousriskien suhde hieman yllätti meitä, sillä pidimme niitä suunnilleen yhtä suurina riskilajeina. Vastauksista muodostuu mielikuva, että taloudellista varmuutta arvostetaan enemmän kuin muuta, esimerkiksi omaa työkykyä tai terveyttä. Positiivista oli kuitenkin huomata, että kaikki kyselyyn vastanneet yrittäjät tunnistivat joitakin yritystoimintaansa uhkavia riskejä, sillä riskitöntä yritystoimintaa ei ole olemassa.

Viidennen kysymyksen kohdalla oli huolestuttavaa huomata, ettei 17 prosenttia vastaajista varaudu riskeihin laisinkaan. Tästä vastaajaryhmästä yli neljäsosa on yksinyrittäjiä. On myös oletettavaa, että samat ihmiset vastasivat näin, joiden mielestä riskeihin varautuminen ei myöskään ole tärkeää. Oli myös yllättävää, että kaksi vaihtoehtoa nousi niin selkeästi yli muiden, kun selvitettiin millä tavoin yrityksessä varaudutaan riskeihin. Yli puolet vastaajista on kertonut varautuneensa riskeihin sairauskuluvakuutuksella ja/tai ettei yritys ole riippuvainen yhdestä asiakkaasta tai alihankkijasta. Tämänkin kysymyksen kohdalla vahvistuu mielikuva siitä, että vakuutus otetaan pääasiallisesti taloudellisen tilanteen turvaamiseksi. Kuitenkaan esimerkiksi kirjallisille ohjeille vahinkotilanteiden varalle ei nähdä tarvetta. Muut varautumiskeinot keräsivät melko tasaisesti vastauksia 10–20 prosentin välillä. Vastausjakaumasta on tehtävissä päätelmä, että kaksi edellä mainittua varautumiskeinoa ovat käytössä kaiken kokoisilla yrityksillä. Vastaajien itse kirjottamia riskeihin varautumiskeinoja olivat esimerkiksi säästöt, puskurirahastot, vakuutukset ja jatkuva koulutus.

Oli ilo huomata, että yli puolet vastaajista oli tyytyväisiä riskienhallinnan tasoon yrityksessään, mutta vastausjakauma oli kuitenkin yllättävän tasainen ottaen huomioon kyselyn aiemmat vastaukset. Havaitimme, että yli puolet ei-vastauksen antajista oli yksinyrittäjiä. Tähänkin voi liittää päätelmän siitä, ettei yksinyrittäjän resurssit ole riittävät riskienhallinnan hoitamiseen. Tähän kysymykseen olimme kaivanneet enemmän tekstivastauksia perusteluksi. Jälkikäteen ajateltuna tekisimme tähän kysymykseen perustelun pakolliseksi. Kyllä- tai ei-vastaus jää tässä tapauksessa hieman pintapuoliseksi ja antaa näin ollen vain yleiskuvan tyytyväisyyden tilasta. Tyytymättömät vastaajat kokivat, että riskienhallinnassa olisi vielä parantamisen varaa. Toivomme, että kyselymme herätti vastaajia miettimään yrityksensä tilannettaan tarkemmin ja se saattoi näkyä vastauksissa.

Viimeisen kysymyksen vastausjakauma ei puolestaan ollut yllättävä, nimittäin 86 prosenttia vastaajista ei olisi valmis ostamaan riskienhallintasuunnitelmaa vakuutusyhtiöltä tai konsultilta. Todenmukaisemman jakauman olisi voinut saada avaamalla tämän kysymyksen niille, jotka vastaavat edellisessä kohdassa, etteivät ole tyytyväisiä riskienhallinnan tilaan yrityksessään. Nyt myös tilanteeseensa tyytyväiset henkilöt pääsivät vastaamaan ja onkin luonnollista, ettei heiltä tällaista ostohalua löydy. Vastaajien perusteluista kävi ilmi epäluulo laatua ja hintaa sekä vakuutusyhtiöitä kohtaan. Eniten kyllä-vastauksia tuli prosentuaalisesti 5–9 henkilöä työllistäviltä yrityksiltä.

7 POHDINTA JA LUOTETTAVUUS

7.1 Pohdinta

Kokonaisuudessaan kyselytutkimuksen tulokset tukivat ennako-oletustamme riskienhallinnan tilasta mikroyrityksissä. Vastauksissa oli kuitenkin havaittavissa eroja yrityksen koon mukaan, mutta tämäkin oli odotettavissa. Yksinyrittäjillä riskienhallinta ei ole samalla tavalla säännöllistä eikä sitä koeta merkityksellisenä samalla tavalla kuin taas 5–9 henkilöä työllistävissä yrityksissä. Ilmiönä tämä on ymmärrettävä ja looginen, sillä yksinyrittäjillä ei koske samat lain vaatimukset eikä näillä ole valtavasti resursseja, toisin kun enemmän henkilöitä työllistävillä yrityksillä. Riskienhallinta vaatii yrittäjältä aikaa, ymmärrystä ja jatkuvuutta.

Kyselytutkimuksesta oli aistittavissa hieman ymmärryksen ja osaamisen puutetta. Kun yrittäjä ei tiedä mitä on riskienhallinta, ei tämä voi myöskään ymmärtää miksi se on tärkeää tai mitä ovat riskienhallinnalliset toimet. Mikroyrittäjät saattaisivat hyötyä jonkinlaisesta tuesta riskienhallinnan kanssa, mutta apua ei tulosten perusteella olla valmiita ostamaan ulkopuoliselta palveluntarjoajalta. Riskienhallinnan tuen tulisikin tulla jotain muuta kautta, esimerkiksi oppaana aloittaville yrittäjille. Tällä hetkellä suomalaisten yrittäjien ajatus vaikuttaa olevan hyvin talouspainotteinen ja yrittäjä kokee olevansa lähes riskittömässä tilanteessa, kun talous on kunnossa. Toimivinta riskienhallinta on sen ollessa proaktiivista, ei ainoastaan reaktiivista. Koronapandemian positiivisena seurauksena yhä useampi yrittäjä on selkeästi herännyt proaktiivisempaan riskienhallintaan.

Uskomme tulevaisuudessa tilanteen paranevan mikroyritystenkin parissa. Riskienhallinta integroituna osana päivittäistä työtä tulee leviämään isoista organisaatioista myös pienempiin yrityksiin. Riskienhallinnan merkityksen ymmärtämistä vauhdittaa maailmaa mullistavat tapahtumat, kuten pandemiat, luonnonilmiöt ja sodat. Uskomme erityisesti sopimusriskien korostuvan tulevaisuudessa mikroyritysten parissa. Kirjallisten sopimusten tärkeys on tiedostettu jo vuosikausia, mutta suulliset sopimukset ovat ongelma yhä tänäkin päivänä etenkin tietyillä toimialoilla. Ei ole riittävää, että sopimus tehdään kirjallisesti. Sopimuksessa tulee

olla selkeästi määritelty roolit ja vastuut sekä mahdolliset seuraamukset. Yleistyneet tilaus- ja toimitusongelmat aiheuttavat tällä hetkellä yrityksille merkittäviä lisäkustannuksia ja hankaloittavat aikatauluissa pysymistä. Tässä osapuolten turvana on kirjallinen ja selkeä sopimus.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksen luotettavuuteen liittyvät asiat tulee huomioida jo työn suunnittelu vaiheessa, sillä näin varmistetaan koko työn aja laadukas ja luotettava lopputulos. Luotettavuuden varmistamiseksi määrällisessä tutkimuksessa käytetään reliabiliteettia ja validiteettia. Reliabiliteetti tarkoittaa tutkimustulosten pysyvyyttä, eli jos tutkimus tehtäisiin uudelleen, olisivat tulokset samat ja validiteetti tarkoittaa, että tutkitaan oikeita asioita. (Kananen 2010, 128.)

Opinnäytetyön kyselytutkimukseen vastasi yhteensä 103 mikroyrittäjää. Vastajakuntaan kuului eri kokoisia mikroyrityksiä eri toimialoilta. Valtaosa vastaajista kuitenkin oli yksinyrittäjiä, mikä mukailee jo aiemmin mainitun mukaisesti Suomen yritysten kokorakennetta. Tämän vuoksi emme pitäneet kokojakaumaa luotettavuutta alentavana tekijänä.

Vastauksia analysoitaessa oli huomattavissa, että toiset vastasivat kyselytutkimukseen jopa minuutissa, kun taas toiset käyttivät vastaamiseen noin viisi minuuttia. Kaikki kyselyyn vastanneet eivät välttämättä siis pohtineet vastauksiaan tarkasti, mikä puolestaan saattoi olla syynä muutamien vastaajien kohdalla ilmenneisiin ristiriitaisiin vastauksiin. Toisaalta pienemmän ajankäytön taustalla voi olla myös aiheen merkityksellisyyden kokemus. Mikäli yrittäjä ei pidä aihetta tärkeänä ei hän myöskään välttämättä pohdi asiaa syvällisemmin kyselyyn vastatessaan.

On huomionarvoista, että kysely toteutettiin anonyyminä sekä julkisena, joten on mahdollista, että kaikki kyselyyn vastanneista eivät ole oikeasti mikroyrittäjiä tai yrittäjiä laisinkaan. On myös mahdollista, että yksi ihminen voi voinut vastata kahdesti. Nämä ovat seikkoja, mitä tulee ottaa huomioon luotettavuutta arvioidessa. Vaikka kokonaisuutena arvioitaessa pidämme kyselyn tuloksia luotettavana tie-

dostamme myös edellä mainitun virhemarginaalin mahdollisuuden. Emme kuitenkaan ryhtyneet karsimaan vastauksia pois tuloksista esimerkiksi liian nopean vastausajan perusteella.

Kyselytutkimukseen onnistuimme muotoilemaan kysymykset niin, etteivät ne johdattele vastaajaa. Kysymysten yhteyteen kirjoitettiin myös tarkennuksia sanoista ja tarkoitusperästä. On kuitenkin mahdollista, että jonkin kysymyksen kohdalla yksittäiset vastaajat eivät ymmärtäneet kysymystä tarkoitettulla tavalla. Pääsääntöisesti vastaukset kuitenkin olivat loogisia ja johdonmukaisia, joiden perusteella arvioimme kysymysten asettelun onnistuneen hyvin.

Luotettavan lähdeaineiston löytäminen oli melko helppoa. Suomalaisen kirjallisuuden lisäksi teoriaosuudessa käytettiin ulkomaisia teoksia ja artikkeleita. Laajalla lähteiden käytöllä varmistimme opinnäytetyölle luotettavan teoriapohjan.

Tutkimusprosessin eettisyyttä arvioitaessa näkökulmat voidaan jakaa kolmeen eri luokkaan. Nämä luokat ovat tutkimusaiheen eettisyys, tutkimusmenetelmän eettisyys sekä analysoinnin ja raportoinnin eettisyys. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Tämän opinnäytetyön tutkimusaihetta voi pitää eettisenä. Ilmiöön ei liity arkaluonteisia tietoja ja sen tutkiminen on perusteltua. Tutkimuksen taustalla ovat omat kokemukset ja ennakko-oletukset sekä aito kiinnostus ilmiötä kohtaan. Kyseessä ei ole sensitiivinen aihe, vaan ylätasoinen yritysmaailman ilmiö. Tutkimusmenetelmä on myös eettinen, sillä anonyymien kyselyn myötä tutkimusta varten saatiin siihen tarvittava data. Kyselytutkimuksen analysoinnissa säilytettiin vastaajien anonymiteetti, eikä tutkimuksesta näin ollen ole yksilöitävissä tai pääteltävissä kuka vastausten takana on. Tutkimuksen anonymiteetti oli myös meille tärkeää, sillä koimme anonymiteetin rohkaisevan vastaajia olemaan täysin rehellisiä vastauksissaan. Kaiken kaikkiaan tutkimus on eettisesti hyväksyttävä.

LÄHTEET

- Alanen, T. 2017. Tilaajavastuunalkheet. Viitattu 22.4.2022. <https://www.vastuugroup.fi/fi-fi/blogi/tilaajavastuun-alkheet>
- Deloitte. 2021. Tutkimus: Suomalaisille ruoan terveellisyys on tärkeämpää kuin halpa hinta. Viitattu 01.03.2022. <https://www2.deloitte.com/fi/fi/pages/consumer-business/articles/tutkimus-suomalaisille-ruoan-terveellisyys-on-tarkeempaa-kuin-halpa-hinta.html>
- Docue. 2021. Sopimusriskit- huomio nämä kolme riskiä. Viitattu 22.4.2022. <https://docue.com/fi-fi/lakitieto/sopimusriskit>
- Euro&Talous. 2022. Sota Ukrainassa heikentää Suomen talouskasvua ja nopeuttaa inflaatiota. 11.03.2022. Viitattu 15.03.2022. <https://www.eurojatalous.fi/fi/2022/artikkelit/sota-ukrainassa-heikentaa-suomen-taloukasvua-ja-nopeuttaa-inflaatiota/>
- Hopkin, P. 2013. Risk Management. 1. painos. Lontoo: Kogan Page Publishers.
- Ilmonen, I., Kallio, J., Koskinen, J & Rajamäki, M. 2016. Johda riskejä – käytännön opas yrityksen riskienhallintaan. 2. painos. Helsinki: FINVA.
- Inkiläinen, A. 2009. Logistinen päätöksenteko. Helsinki: Edita.
- Institute of Risk Management. 2002. A Risk Management Standard. https://www.theirm.org/media/4709/arms_2002_irm.pdf
- Juvonen, M., Koskensyrjä, M., Kuhanen, L., Ojala, V., Pentti, A., Porvari, P. & Talala, T. 2014. Yrityksen riskienhallinta. 1. painos. Helsinki: FINVA.
- Kananen, J. 2011. Kvantti: Kvantitatiivisen opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai progradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.

Kesti, M. 2013. Hiljaiset signaalit esimiestyössä. 1. painos. Helsinki: FINVA.

Koskela, M. 2022. Bensa on Suomessa kalliimpaa kuin muualla, koska olemme EU:n mallioppilas ympäristöasioissa – voisimme jopa puolittaa polttoaineveron. YLE Uutiset 23.02.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-12330720>

Korhonen, I. & Virolainen, K. 2020. Koronavirus aiheutti maailmantalouden äkkipysähdyksen. Euro & Talous 1/2020. Suomen Pankin ajankohtaisia artikkeleita taloudesta. 22.04.2020.

Menzela, E. 1999. Managing customer risk: Certified public accountant. The CPA Journal Vol. 69, Is 6, 56–58.

Pinto, C., Magpili, L. & Jaradat, R. 2015. Operational Risk Management. New York: Momentum Press LLC.

Saarinen, M. 2022. SKALin barometri: Yhdeksän kymmenestä kuljetusyrityksestä sanoo polttoaineen hinnan nousun uhkaavan yrityksen tulevaisuutta. Kauppalehti 14.03.2022. <https://www-kauppalehti-fi.ez.lapinamk.fi/uutiset/skalin-barometri-yhdeksan-kymmenesta-kuljetusyrityksesta-sanoo-polttoaineen-hinnan-nousun-uhkaavan-yrityksen-tulevaisuutta/0b4724fc-6c8b-416e-ad8a-125ea2021350>

Saaranen-Kauppinen A. & Puusniikka A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 21.04.2022.
<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

Santanen, P. Laitinen, E & Kekäle, T. 2002. Vakuutus ja riskit: Tasapuolista riskienhallintaa. Helsinki: Edita Prima Oy.

Schönberg, K. 2021. Arki korona-ajan jälkeen: Konkursseja, yksinyrittäjyyttä ja työtä kotikonttorilta. YLE. Viitattu 18.03.2022.
<https://yle.fi/uutiset/3-11770333>

SFS-ISO 31000:2018. 2. painos.

Suomen Riskienhallintayhdistys PK-RH. Henkilöriskit. Viitattu 18.03.2022.
<https://pk-rh.fi/riskien-luokittelu/operatiiviset-riskit/henkiloriskit.html>

Suomen Riskienhallintayhdistys PK-RH 2011. Riskilajit. Viitattu 21.02.2022. <http://virtual.vtt.fi/virtual/pkrh/riskilajit.html>

Suomen Riskienhallintayhdistys PK-RH. Tietoriskit. Viitattu 02.03.2022. <https://pk-rh.fi/riskien-luokittelu/operatiiviset-riskit/tietoriskit.html>

Suomen Riskienhallintayhdistys PK-RH. Ympäristöriskit. Viitattu 01.03.2022. <https://pk-rh.fi/riskien-luokittelu/vahinkoriskit/ymparistoriskit.html>

Suomen Riskienhallintayhdistys PK-RH 2011. Ovatko lait- ja vaatimukset tiedossa. Viitattu 2.3.2022. <http://virtual.vtt.fi/virtual/pkrh/startti-riskienhallintaan/mita-riskienhallinta-on/riskienhallinnan-organisointi/ovatko-lait-ja-vaatimukset-tiedossa.html>

Suomen Riskienhallintayhdistys PK-RH 2011. Mitä sopimusriskit ovat? Viitattu 22.4.2022. <http://virtual.vtt.fi/virtual/pkrh/riskilajit/sopimus-ja-vastuuriskit/mita-sopimusriskit-ovat.html>

Suomen Standardisoimisliitto SFS ry. ISO 31000 Riskienhallinta. Viitattu 27.04.2022. <https://sfs.fi/standardeista/tutustu-standardeihin/suosittu-standarit/iso-31000-riskienhallinta/>

Suomen Standardisoimisliitto SFS ry. Mitä standardi tarkoittaa? Viitattu 27.04.2022. <https://sfs.fi/standardeista/mika-on-standardi/>

Suominen, A. 2003. Riskienhallinta. 3. uudistettu painos. Vantaa: WSOY.

Tilastokeskus 2021. Yritykset. Viitattu 01.03.2022. https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_yritykset.html

Työturvallisuuslaki 23.8.2002/738.

Valli, R. 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1 - Metodien valinta ja aineistonkeruu. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Valtiovarainministeriö 2003. Ohje riskien arvioinnissa tietoturvallisuuden edistämiseksi valtionhallinnossa. Viitattu 02.03.2022. https://www.suomidigi.fi/sites/default/files/2020-06/mainbook_7_2003.pdf

Valtiovarainministeriö 2017. Ohje riskienhallintaan. Valtiovarainministeriön julkaisuja 22/2017. Viitattu 04.03.2022 https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80013/VM_22_2017.pdf

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. 5. uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ympäristönsuojelulaki 27.6.2014/527.

LIITTEET

Liite 1. Kyselytutkimuksen pohja

Liite 1 1 (4)

Kysely mikroyrittäjille

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

1. Kuinka monta henkilöä yrityksessäsi työskentelee? *

- Työllistän vain itseni
- Työllistän itseni lisäksi 1-4 henkilöä
- Työllistän itseni lisäksi 5-9 henkilöä

Seuraava

Kysely mikroyrittäjille

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

2. Käytetäänkö yrityksessäsi aikaa riskienhallintaan? *

Riskienhallinnalla tarkoitetaan toimia, joiden pyrkimyksenä on ennakoida ja hallita riskeistä* koituvia uhkia ja niiden seurauksia. Oletko tehnyt esimerkiksi riskienhallintasuunnitelmaa tai riskianalyysiä?

*Riskillä tarkoitetaan tässä tapauksessa liiketoiminnalle haitallisen tapahtuman mahdollista toteutumista, esimerkiksi työtapaturmat, talousvaikeudet, henkilöstöön liittyvät ongelmat, resurssipula jne.

- Ei laisinkaan
- Satunnaisesti
- Säännöllisesti

3. Millaisena koet riskeihin varautumisen merkityksen liiketoiminnalle? *

Voit halutessasi perustella valintasi.

- En pidä sitä lainkaan tärkeänä, miksi?
- Pidän sitä melko tärkeänä, miksi?
- Pidän sitä tärkeänä, miksi?
- Pidän sitä erittäin tärkeänä, miksi?

Liite 1 3 (4)

4. Rastita vaihtoehtoista riskilajit, joiden tunnistat uhkaavan omaa yritystoimintaasi.**Valitse 1-3 kriittisintä riskiä. ***

- Henkilöriskit (Esim. työtapaturmat, ammattitaudit, avainhenkilön menettäminen, sairauslommat jne.)
- Sopimusriskit (Esim. sopimuskumppani ei noudata sopimusta, sopimusten tulkintaerot, suulliset sopimukset, toimituksiin liittyvät sopimusongelmat jne.)
- Taloudelliset riskit (Esim. maksukyky, rahoituksen saatavuus, luottotappiot jne.)
- Vastuuriskit (Esim. toiselle osapuolelle aiheutettu riski, minkä seurauksena korvausvaatimus)
- Kuljetusriskit (Kuljetukseen liittyvät riskit, esim. raaka-aineen toimitukset, polttoaineen hinnan nousu)
- Muu, mikä?
- En tunnista yhtään liiketoimintaani kohdistuvaa riskiä

5. Millä tavoin yrityksessäsi on varauduttu riskeihin? *

Voit valita tarvittaessa useamman.

- Yrityksessä on kirjalliset toimintaohjeet vahinkotilanteisiin
- Avainosaamista on jaettu useammalle henkilölle
- Vastuista ja toimenpiteistä poikkeustilanteissa on sovittu kirjallisesti kumppanien kanssa
- Yrityksen toiminnalle kriittiset prosessit ja asiakatiedot on dokumentoitu
- Yritys ei ole riippuvainen yhdestä asiakkaasta tai alihankkijasta
- Asiakkaiden ja liikekumppaiden taloustiedot tarkistetaan säännöllisesti
- Yrittäjällä on sairauskuluvakuutus
- Muulla tavoin, miten?
- Riskeihin ei ole varauduttu

Edellinen

Seuraava

Kysely mikroyrittäjille

 Pakolliset kysymykset merkitty tähdellä (*)

6. Oletko tyytyväinen riskienhallinnan tasoon yrityksessäsi?

Voit halutessasi perustella valintasi.

- Kyllä
- Ei

7. Olisitko valmis ostamaan yrityksellesi riskienhallintasuunnitelman esimerkiksi vakuutusyhtiöltä tai konsultilta? *

Voit halutessasi perustella vastauksesi.

- Kyllä
- Ei

Edellinen

Lähetä